

VANKEUDESSA OLEVAN ISÄN KOKEMA VANHEMMUUS

Riitta Raappana

Taina Saarijärvi

Reija Ukkola

Opinnäytetyö, syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Pohjoinen

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + diakonian
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Raappana Riitta, Saarijärvi Taina & Ukkola Reija. Vankeudessa olevan isän kokema vanhemmuus. Diak Pohjoinen, Oulu, syksy 2013, 70 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK), diakoniatyöntekijän virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata vankilassa olevan miehen isyyden kokemuksia. Tavoitteena oli selvittää vankien isä-lapsisuhteen toimivuutta sekä vahvistumista. Opinnäytetyön tehtävänä oli saadun tiedon perusteella kehittää vanki-isän vanhemmuutta vankilassa.

Opinnäytetyö oli lähestymistavaltaan kvalitatiivinen ja tiedonkeruu (N9) toteutettiin Oulun vankilassa alkukevästä 2013 teemahaastattelujen avulla. Tulosten tarkasteluun käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyön tutkimustulokset osoittivat, että vankilassa olevat isät eivät koe kuuluvansa perheyhteisöönsä kiinteällä tavalla. Vankeudessa olevan isän tunteet, kokemukset ja tarpeet unohdetaan. Opinnäytetyön jatkotutkimuksena voidaan perehtyä vangin vanhemmuuden tukemiseen vapautumisvaiheessa palatessa kotiin vanhemman rooliin.

Asiasanat: vanki, isyys, isä-lapsisuhte, isyyden kokemus, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Raappana Riitta, Saarijärvi Taina & Ukkola Reija. Imprisoned father's experienced parenthood. Diak North, Oulu, Fall 2013, 70 pages, 3 appendices. Dia-konia University of Applied Sciences. Social Services, Social Services (UAS), qualification for the position of a deacon.

The purpose of the thesis was to describe the experience of fatherhood of a man in prison. The aim was to examine the functionality and strengthening of the prisoner's father-child relationship. The mission of the thesis is to use the gained information to improve of father's parenthood while in prison.

Approach of the thesis is qualitative. Theme interviews were conducted in Oulu prison during early spring 2013. The results were obtained through data-oriented content analysis.

The results show that imprisoned fathers do not feel that they have tight connections their families. They also feel that their emotions, experiences and needs are often forgotten by others. Finding effective means to support parenthood when the prisoner is released is proposed as a future research theme.

Keywords: prisoner, fatherhood, father-child relationship, fatherhood experience

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	7
2	KESKEISET KÄSITTEET	9
2.1	Vanhemmuus.....	9
2.2	Isyys.....	10
3	VANKEUDEN KOKEMUS YHTEISKUNNASSA.....	14
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	17
5	AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI.....	18
5.1	Opinnäytetyön toimintaympäristö.....	23
5.2	Aineiston osallistujaryhmä	26
5.3	Aineiston analyysi	26
6	OPINNÄYTETYÖNTUTKIMUKSEN TULOKSET	28
6.1	Isän kokemus lasten tapaamisista vankeudessa	28
6.2	Isyyden kokemus vankeudessa	34
6.3	Kehittämisideoita lasten tapaamisista	36
6.4	Isyyden tukemisen kehittäminen Oulun vankilassa.....	39
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
8	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS	44
9	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS	46
10	TULOSTEN POHDINTAA	49
10.1	Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin	53
10.2	Jatkotutkimushaasteet.....	55
	LÄHTEET.....	56
	LIITTEET	60
	LIITE 1: Saatesanat haastateltavalle.....	60
	LIITE 2: Haastattelusopimus	61

LIITE 3: Haastattelukysymykset	62
--------------------------------------	----

Ojennat puoleeni hiljaa
kätesi hentoisen.
Silmistä kuvastuu ilo,
säteily odotuksen.

Kuinka voin koskaan olla
kaiken sen arvoinen?
Kuinka voin ottaa vastaan
katseesi luottamuksen?

Anna-Mari Kaskinen

1 JOHDANTO

Tämä on Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalian koulutusohjelman opin-
näytetyö, jossa tarkastellaan vankeudessa olevan isän kokemaa vanhemmuut-
ta. Opinnäytetyö on rajattu biologisena isänä olemisen kokemiseen vankilassa.
Tässä opinnäytetyössä on ollut tarkoituksena päästä lähemmäksi vankilassa
olevan isän kokemusmaailmaa. Elämäntilanteissa, jotka poikkeavat perheiden
arjesta, isyyden toteuttaminen on haasteellista. Vankeusrangaistuksessa olevan
isän ja hänen lapsensa tapaamisilla pyritään isä-lapsisuhteen vahvistamiseen,
lapsen kanssa yhdessä olemiseen ja isän vastuun ottamiseen lapsestaan van-
keustuomiosta huolimatta. Vanhemmuuden tukemisella pyritään vahvistamaan
ja parantamaan vankilassa olevan isän selviytymistä vankeusaikana sekä va-
pautumisen jälkeen.

Suunnittelimme ja toteutimme syksyllä 2011 yhdessä Oulun vankilan henkilö-
kunnan kanssa isä-lapsitapahtuman, joka oli ensimmäinen laatuaan ja onnistui
loistavasti. Isä-lapsipäivästä saatiin hyvää palautetta vangeilta itseltään tapah-
tuman aikana sekä Oulun vankilan johtajalta loppuarvioinnissa, joka toteutettiin
keskustelemalla toteuttajien ja vankilan henkilöstön kanssa. Isä-lapsipäivä
mahdollisti opinnäytetyöntekijöille keskustelun vankilassa olevien isien ja heidän
lastensa suhteesta anonymisti tapahtuman aikana. Keskusteluissa huomattiin,
että vankilassa olevan isän vanhemmuus kaipaa syvällisempää tarkastelua hei-
dän oman kokemuksensa kautta.

Isyystutkimusten kysymyksenasettelu on siirtynyt vihdoin isän ja lapsen väli-
seen suhteeseen ja isään itseensä. Yleinen havainto on, että vaikka miehet ko-
kevat isyyden pääasiassa myönteisesti, kokemuksina tunnistetaan myös ristiriit-
taisuutta sekä riittämättömyyttä isyydestä. (Huttunen 1994, 46–47.)

Sinkkosen (2003) mukaan isän roolin merkityksen vähättely näkyy myös lasten
psykologiaa ja tunne-elämää koskevassa kirjallisuudessa. (Sinkkonen 2003,
19.) Kiinnostus vankilassa olevan isän äänen kuuluville saamiseksi heräsi lopul-
ta niin paljon, että tämä näkökulma muuntautui opinnäytetyön aiheeksemme.

Pohdittavaksi tulivat myös keinot, joilla vankilassa olevan isän tunteita ja kokemuksia voidaan hyödyntää isyyden vahvistamisessa. Mielenkiinto aihetta kohtaan perustuu myös opinnäytetyön tekijöiden työn toimenkuvista erilaisten marginaaliryhmien parissa ja työn liittymisestä perhesuhteisiin. Yksi opinnäytetyön tekijä työskentelee Oulun vankilassa. Tämän johdosta opinnäytetyötä varten on ollut käytettävissä ajankohtaista tietoa esimerkiksi vankilan käytännöistä, säännöistä ja tavoista.

Opinnäytetyö tuottaa uutta tietoa vankien isyyden kokemuksista vankilassa olevalle isälle itselleen, hänen perheelleen sekä kehittämisideoita vankilan perheytyölle. Kiitämme Oulun vankilan henkilökuntaa hyvästä ja saumattomasta yhteistyöstä opinnäytetyön prosessin aikana. Erityiset kiitokset haastatteluun osallistuneille vanki-isille, jotka jakoivat omat kokemuksensa kanssamme ja mahdollistivat tämän ainutlaatuisen aineiston pohjalta opinnäytetyömme onnistumisen.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Vanhemmuus

Vanhemmuus on elinikäistä sitoutumista ja vastuun kantamista suhteessa lapseen. Vanhemmuus on vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Vanhemmuus on turvallista ja läsnäolevaa, tunteiden näyttämistä ja niihin vastaamista, rajojen asettamista ja rakkauden antamista lapselle. (Kristeri 2002, 23.) Vanhemmuus on sekä isyyttä että äitiyttä, joka muuttaa miehen ja naisen persoonallisuutta pysyvästi. Isä pysyy miehenä ja äiti naisena, eikä paluuta aikaan ennen vanhemmuutta ole. Vanhemmuuden juuret ovat omassa kokemushistoriassa, lapsuudessa, suvun perinteissä ja kulttuurisessa taustassa. Vanhemman omat kokemukset vaikuttavat siihen, miten he toimivat itse vanhempina ja millaisia kasvattajia he ovat omille lapsilleen. (Kyrölämpi - Kylmänen 2010, 113–114.)

Vanhemmuutta voidaan tarkastella monella eri tavalla, se voidaan jakaa biologiseen, sosiaaliseen, psyykkiseen ja juridiseen vanhemmuuteen. Biologisella vanhemmuudella tarkoitetaan geenien periytymistä lapselle. Sosiaalisella vanhemmuudella sen sijaan tarkoitetaan aikuista, joka huolehtii käytännön asioista suhteessa lapseen. Psyykinen vanhemmuus sisältää lapsen kokemuksen, jossa hän tunnetasolla kokee aikuisen vanhemmakseen. Juridinen vanhemmuus merkitsee huoltajuutta ja tätä voidaan muuttaa toisen vanhemman sekä oikeuden päätöksellä. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 86.)

Vanhemmuuden roolikartan pohjalta voidaan tarkastella vanhemmuutta seuraavanlaisesti. Roolikarttaan sisältyy viisi pääroolia, jotka ovat huoltajan, rajojen asettajan, rakkauden antajan, elämän opettajan ja ihmissuhdeosaajan roolit. Huoltajan roolissa korostuu arkielämän, rutiinien ja säännöllisen perhe-elämän ylläpitäminen. Rajojen asettajana vanhempi on vastuussa ja huolehtii lapsen turvallisuudesta. Rakkauden antajan roolissa vanhempi luo lapselle luottamuksen ja itsetunnon perustan. Elämän opettaja opettaa lapselle sosiaalisia tapoja ja taitoja, joiden kautta lapsi omaksuu asenteisiin, moraaliin ja arvoihin liittyviä

asioita. Ihmissuhdeosaajana autetaan lasta tunnistamaan tunteita ja ilmaisemaan niitä. (Helminen 1999, 23–29.)

Vanhemmuuden tyylejä voidaan myös erotella. Diana Baumrind luokittelee kolme vanhemmuustyyliä. Salliva vanhempi antaa hyvin pitkälle lapsen itse säädellä käyttäytymistään, eikä vaadi välttämättä lapselta tämän ikätason mukaista käyttäytymistä. Salliva vanhempi on epävarma siitä, miten lapsen sopimattomaan käyttäytymiseen pitäisi puuttua ja varoo kontrolloimasta lasta. Autoritaarinen vanhempi puolestaan käyttää voimakkaita ratkaisukeinoja, mikäli lapsen käyttäytyminen ei vastaa hänen määräyksiään ja odotuksiaan. Autoritaarinen vanhempi ei arvosta lapsen tahtoa tai kuuntele hänen mielipiteitänsä. Hän ei myöskään osoita minkäänlaisia lämpimiä tunteita lasta kohtaan ja odottaa lapsen tottelevan hänen käskyjään ilman kyseenalaistamista. Näiden kahden tyylin väliin jää lapsikeskeinen vanhemmuustyyli, jossa vanhempi rohkaisee lasta keskustelemaan itsensä kanssa ja perustelee lapselle menettelytapansa. Lapsikeskeinen vanhempi vaatii lapselta sääntöjen noudattamista huomioiden lapsen yksilölliset piirteet sekä odottaa lapsen käyttäytyvän ikätasonsa mukaisesti. Tällainen vanhempi on johdonmukainen kasvatustoiminnassaan ja osoittaa lämpimiä tunteita lasta kohtaan. (Kyrönlampi - Kylmänen 2010, 112.)

2.2 Isyys

Perinteinen isyyden määrittely on kirjattu lainsäädäntöön. Isyyslaki (1975/700) on kattava perhe- ja lapsilainsäädäntö, joka on lapsen ja hänen isänsä välisen sukulaisuussuhteen perussäädös. Isyyslakiin sisältyvät isyyden toteamisesta ja vahvistamisesta sekä isän lapsenhuoltoa koskevat säännökset. Isyyslaki määrittelee isyyden toteamisen tapahtuvan joko avioliiton perusteella, isyyden vahvistamisen tunnustamisella, tuomioistuimen päätöksellä tai isyydellä hedelmöityshoidon tuloksena. Isyyslain rinnalla lapsen huoltoon ja suojeluun liittyviä oikeuksia, velvollisuuksia ja päätöksentekoa sekä lapsen kohtelua inhimillisenä ja oikeudellisena subjektina lapsi- ja perheoikeudessa määritellään laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361), lastensuojelulaissa (2007/417) sekä Yhdistyneiden Kansakuntien ratifioimiskirjan asetuksessa Lapsen oikeuk-

sia koskevasta yleissopimuksen voimaansettamisesta (1991/60). (Isyyslaki 700/1975; Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983; Lastensuojelulaki 417/2007; Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimuksen voimaansettaminen 60/1991.) Isyys ”keksittiin” kehitys- ja perhepsykologisissa tutkimuksissa 1950–1960-luvuilla. Isyyttä alettiin tutkia laajemmin ja nostaa aihe keskustelun kohteeksi Suomessa ja muissa Pohjoismaissa 1980-luvulla. Isyystutkimusta on tehty määrällisesti eniten käyttäytymistieteissä, kuten sosiologiassa, kasvatustieteessä, psykologiassa ja sosiaalityössä. Monen isyystutkimuksen lähtökohtana on ollut isyyden ajallinen sekä sisällöllinen muutos ja sen seurausten selvittäminen. Isyystutkimuksessa isyyttä on määritelty, mutta isyyttä on vaikea yksinkertaistaa, koska nykyinen isyyden laadullinen kuva on monimuotoistunut, eikä enää puhuta pelkästään yhdenlaisesta isyydestä. (Mykkänen & Aalto 2010, 40, 45–46.) Jämsä pohtii (2010), että isyyttä on tutkittu ulkopuolelta käsin seurausten isän ja lapsen käyttäytymistä samassa tilassa. Hienovaraisempiin tulkintoihin isän ja lapsen suhteista ei isyystutkimuksessa ole vielä ylletty. (Jämsä 2010, 32.)

Huttusen (2001) mukaan isyys muodostuu biologisesta, juridisesta, sosiaalisesta sekä psykologisesta isyydestä. Nämä kaikki isyyden osatekijät voivat esiintyä yhdessä tai erikseen. Biologisella isyydellä tarkoitetaan miehen ja lapsen perinnöllistä suhdetta, jolloin lapsen geneettisestä perimästä puolet on peräisin biologiselta isältä. Biologinen isyys on yleensä merkityksellinen miehen identiteetille. Juridinen isyys tuo yhteiskunnan antamat oikeudet ja velvollisuudet lapseen nähden lain edessä. Juridisen isyyden voi mieltää oikeuksien ja velvollisuuksien ”sipuliksi”, jossa sisimpänä on vanhemmuus ja sen ympärillä kerroksittain huoltajuus sekä elatusvelvollisuus. Yleensä biologinen isä saa juridisen isän aseman. Sosiaalinen isyys on lapsen kanssa asumista, arjen jakamista sekä huolenpidon ja hoivan antamista lapselle. Sosiaaliseen isyyteen kuuluu myös julkinen esiintyminen lapsen kanssa erilaisissa tilanteissa. Nykyisin monimuotoista perhejaottelua varten sosiaalisen isän käsite on hyödyllinen, koska monet miehet ovat selkeästi vain sosiaalisia isiä. Huttunen pohtii teoksessaan Isänä olemisen uudet suunnat (2001), että tilanteessa, jossa mies ei ole biologinen eikä juridinen isä, vaan sosiaalinen isä, voidaanko ”isä”-käsitettä käyttää. Samaan käsite-tilanteeseen törmätään sijaisperhetapauksissa. Periaatteessa lapsella voi

olla henkilöityneenä kolme eri isää; biologinen, juridinen ja sosiaalinen isä. (Huttunen 2001, 58–63.)

Psykologinen isyys määrittyy lapsen kautta; ketä lapsi pitää isänään, keneen hän kiintyy tai turvautuu ja kenellä on hänen kasvatuksessaan arvovaltaa. Isyyden voi tunnistaa silloin, kun lapsella on miehelle tunnepohjaista merkitystä, jolloin mies haluaa hoivata, suojella, auttaa, tukea henkisesti, olla lähellä ja viettää aikaa lapsen kanssa. Psykologiseen isyyteen kuuluu tunneside, jossa miestä ja lasta yhdistävät myös tiedolliset ja moraaliset kysymykset. Olennaista psykologiselle isyydelle on, että molemmat isä sekä lapsi tuntevat iloa ja tyydytystä vuorovaikutuksessa. Tällaisessa isyydessä isä ei ole vain leikittäjä tai arjessa mekaanisesti mukana oleva henkilö, vaan hän on kasvattaja, joka on kiinnostunut lapsen ajatusmaailmasta kuunnellen, keskustellen ja kärsivällisesti kysellen. (Huttunen 2001, 52–64.)

Erilaisia isätyyppejä ovat määritelleet ainakin Huttunen, Vuori sekä Juvakka & Viljamaa. Huttunen (2001) mukaan miehille, joille isyys on aito asia, kutsutaan sitoutuneiksi isiksi. Heikosti sitoutuneet isät eivät aseta isyyttä kovin tärkeälle sijalle. Miehiä, jotka antavat paljon aikaa lapsilleen, kutsutaan aktiivisiksi isiksi. Passiiviset isät eivät käytännössä vietä paljon aikaa lastensa kanssa. (Huttunen 2001, 82.) Vuori (2004) mallintaa isyyttä seuraavasti: tasa-arvoinen, hoivaava, valintoja tekevä ja maskuliininen isä. Tasa-arvoinen isä jakaa perhevelvollisuudet. Hoivaava isä pyrkii läheiseen suhteeseen lapsensa kanssa. Tasa-arvoisen ja hoivaavan isämallin juuret ovat sukupuolten välisten suhteiden uusjaossa. Valintoja tekevä isä seuraa omia yksilöllisiä halujaan ja kykyjään, jolloin äidille jää kollektiivinen perimmäinen vastuu lapsista. Maskuliininen isä kantaa vastuuta yhteiskunnallisista seurauksista ja hänen valintansa ovat sidoksissa ymmärrykseen perinteisestä sukupuolierosta. (Vuori 2004, 30.) Juvakka & Viljamaa (2002) kuvailevat erilaisia isätyyppejä seuraavasti; kiva-, kurinpitäjä, ura-, välinpitämätön-, pehmo-, kilpailija- ja ajattelijaisä. Kivaisä ei halua kutsuttavan itseään isäksi, vaan vaikkapa Penaksi. Kivaisä ei toteuta jäykästi isärooliaan, hän on lapsilleen kaveri. Kurinpitäjäisiä kuvittelee olevansa kaiken yläpuolella haluten lapsiltaan arvostusta, mutta on pettynyt huomattavasti, että arvostus ei välttämättä ole aitoa. Uraisälle on keskeistä taloudellinen turvallisuus, hän ei ehdi

olla kiinnostunut tai käytettävissä lastensa tarpeisiin. Välinpitämätön isä ei halua kasvaa ”isoksi” ja hän välttää aikuisuuteen kuuluvaa vastuuta. Pehmoisä panostaa isyyteen ja onnistumiseen, mutta pehmoisuuden avaimet täytyy löytyä miehestä itsestään. Kilpailijaisälle oma ja lastensa päteminen ovat tärkeitä asioita. Ajattelijaisä osaa heittäytyä lasten maailmaan, hänen arvoissaan omat asiat ja tekemiset eivät ole ensimmäisenä, hän ei usko valmiisiin kasvatusmalleihin. Juvakka & Viljamaa toteavat, että jokaisessa isässä on piirteitä useammasta isätyypistä, mutta jokin ominaisuus voi olla muita ominaisuuksia hallitsevampi. (Juvakka & Viljamaa 2002, 23–28.)

Sinkkosen (1998) mukaan isyyden murentumisella on kauaskantoinen yhteiskunnallinen ilmiö. Roolina isyys on nykyisin loputtoman elastinen. Isyys on kuitenkin yhteiskunnan miehelle antama tärkein tehtävä. Isyys myötävaikuttaa lapsen identiteettiin, moraaliin, kompetenssin kehitykseen ja siirtää lapselleen omat arvonsa ja oman kulttuurinsa. (Sinkkonen 1998, 20–22.) Juvakka & Viljamaa (2002) toteavat, että isyydestä mies saa elämänpituisen haasteen ja tähän haasteeseen mies vastaa löytämällä itselleen sopivimman tavan olla isä, eikä ole yhtä oikeaa tapaa olla isä. (Juvakka & Viljamaa 2002, 3, 9.)

3 VANKEUDEN KOKEMUS YHTEISKUNNASSA

Vankilaan joutuminen merkitsee eristämistä, eroon joutumista omaisista ja perheestä. Se merkitsee myös omista tavoista ja tottumuksista luopumista. (Kyn-gäs 2000, 3.) Vankeusrangaistus on rikoksesta tuomitulle vapausrangaistus. Vankeutta on kahta erilaista, tutkintavankeus sekä vankeusrangaistus. Tutkintavankeus on nimensä mukaisesti rikoksen tutkinta-aikaa, jossa rikoksesta epäiltyä henkilöä pidetään vangittuna poliisivankilassa tai vankilassa. Vangitseminen tehdään usein siksi, että turvataan rikoksen tutkinta häiriöttömästi, tai ettei epäilty pääse pakenemaan. Jos epäiltyä halutaan pitää vangittuna yli neljä päivää, tarvitaan siihen käräjäoikeuden päätös. Vankeusrangaistus tuomitaan määräaikaisena tai elinkautisena. Enintään kahden vuoden mittainen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että tuomittu on valvonnassa ja hän joutuu olemaan yhteydessä Yhdyskuntaseuraamustoimistoon. (Suomen Rikosseuraamuslaitos i.a.)

Vankilassa oleminen tuottaa paljon negatiivista suhtautumista yhteiskunnassa ja vangit joutuvat kohtaamaan ennakkoluuloja tuomionsa vuoksi. Vangit kokevat leimautuvansa vankilassa ja se vaikuttaa moniin asioihin siviilissä, etenkin yhteiskuntaan sopeutumisessa. Vangilla on vankeudessa olevaan aikaan viharakkaus-suhde. Aikaa on paljon ja se olisi hyvä hyödyntää jotenkin, samalla se on vihollinen. Vankeusaikana voi ryhdistäytyä ja käyttää vankeusajan hyödykseen tai joidenkin mielestä vankeusaika on hukkaan heitettyä aikaa. Eräiden vankien mielestä vankeusrangaistus on ehdottomasti yksi heidän elämänsä käännekohtia. Vanki joutuu kohtaamaan syrjiviä asenteita ja ennakkoluuloja koko loppuelämänsä ajan. (Luoma 2007, 80–82.)

Vapautuvien vankien asunnottomuus aiheuttaa erityisen suuren riskin syyllistyä uusintarikollisuuteen ja se liittyy työttömyyteen, päihdeongelmiin ja köyhyyteen, joita pahentavat velat sekä korvausvaatimukset. Rikollisuuteen liittyy usein myös mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä elämäntavan kaotettisuutta, jonka selkeyttämiseen tarvitaan sosiaaliloudellista kuin psykososiaalistakin tukea. Asunnottomuuden, vankeuden ja köyhyyden puristuksessa toivottomuus ja tar-

koituksettomuus saavat hyvän kasvualustan. Yhteiskuntaan integroituminen on sitä vaikeampaa, mitä syvemmälle rikoskierteeseen ihminen on ajautunut ja näin syrjäytyminen on todennäköisempää. (Granfelt 2003, 11–14.) Asumista ei voi erottaa vangin muusta elämäkokonaisuudesta, pikemminkin se on perusedellytys. Asunnon saaminen mahdollistaa työssä käymisen, päihteidenkäytön hallinnan ja ihmissuhteiden solmimisen. Toisaalta nämä yhdessä auttavat yhteiskuntaan sopeutumisessa vapautumisvaiheessa. (Granfelt 2003, 30.)

Jotkut vangeista kertovat, etteivät saa nukuttua vankeudessa ajatusten pyöriesä mielessä. Joku kertoo olevansa sosiaalinen, mutta on oppinut pitämään varansa, etteivät toiset vangit voi käyttää häntä hyväkseen. Osa pitää yllä toivoa paremmasta tulevaisuudesta, vaikka tuomiota olisi jäljellä paljonkin. Vankilamaailman koettiin muuttavan ajatuksen kulkua monessa asiassa. Mikäli vapautuessaan ei ole asuntoa, sitä pidetään normaalina asiana tai, jos on nälkä eikä ole rahaa, mennään vaan kauppaan ja varastetaan ruokaa. Eikä tätä pidetä edes rikoksena. Joidenkin vankien mielestä vankeusaikana on voinut selvittää omia ikäviä asioita: tunnustaa omia heikkouksia ja omia virheitä. Ajatellaan, että nämä asiat kuuluvat entiseen elämään ja nyt on helpompi jatkaa, kun uusi elämä on edessä, paluuta vankilaan ei ole. (Granfelt 2003, 20, 48.) Useimmilla vangeilla ei ole asuntoa tai työpaikkaa vapautuessaan. Syynä tähän on yhteiskunnassamme vallitsevat ennakkoluulot vapautuvia vankeja kohtaan. Vaikka vapautuessa ei ole asuntoa, ei siitä tunnu kukaan välittävän. Yhteiskunnassa vallitsee jollakin lailla ajatus, että kun vangit vapautuvat, he vain häviävät jonnekin ja heidän kuuluisi olla taas yhteiskuntakelpoisia. (Luoma 2007, 61.)

Vankeja säätelevät lukuisat säännöt ja määräykset, jotka tekevät heidät riippuvaisiksi henkilökunnasta. Näin ollen vankilat voivat tuottaa uusavuttomia ihmisiä, jotka eivät osaa huolehtia terveydestään, laittaa ruokaa, käyttää pankkiautomaattia tai suunnitella lainkaan elämää eteenpäin. Pitkän laitoksessa olon jälkeen on vaikea aloittaa omaan elämään liittyvien asioiden päättäminen sekä sen hallinta. (Luoma 2007, 60.) Monella vangilla ei ole minkäänlaisia perhesuhteita ja ystäviä, jotka auttavat, ja joilla on aikaa opastaa yhteiskunnan avun piiriin. Toivottomassa tilanteessa ei ole muuta mahdollisuutta, kun palata tuttuihin ja rikollisiin piireihin takaisin. Yhteiskunnassa pitäisi tapahtua ajattelun muutos

siihen suuntaan, että kaikkien kanssaihminen tulisi ottaa vastuu heikommista ja syrjäytyneistä asennoitumalla myönteisemmin myös heihin. (Luoma 2007, 61.)

Luoma (2007) mainitsee Riitta Granfeltin tutkimuksen, joka osoittaa päihderiippuvuuden, rikoskierteen ja sosiaalis-taloudellisen huono-osaisuuden vaikuttavan yhteiskuntaan integroitumisessa. Vankilakierteeseen joutuneet ovat yhteiskunnan köyhin, syrjäytynein ja sairain väestöryhmä. Yhteiskuntamme luukulta-luukulle-järjestelmä on monimutkainen vapautuville vangeille. Vapautumiseen olisi syytä panostaa, jotta vankeudessa saatu hyöty esimerkiksi päihdekuntoutuksen myötä ei valuisi hukkaan. Vangille olisi hyvä järjestää toimintaa myös siviiliin päästessä, jotta rikollisesta porukasta olisi helpompi irrottautua ja yhteiskuntaan siirtyminen olisi vaivattomampaa. (Luoma 2007, 90.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata vankilassa olevan isän kokemia vanhemmuutta. Tavoitteena oli tutkia, mitä isyys tarkoittaa ja miten isyyttä toteutetaan vankilaolosuhteissa. Opinnäytetyön tehtävänä oli lisätä ymmärrystä vankilassa olevan isän kokemaan vanhemmuuteen sekä saada kohderyhmän kokemukset näkyväksi. Opinnäytetyöstä saadun tiedon avulla voidaan kehittää vanhemmuuden tukemista vankilassa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kokemuksia isillä on vanhemmuudesta vankilassa?
2. Miten isyyttä tuetaan vankilassa?
3. Millaisia kehittämisideoita vankilassa olevilla isillä on lastensa tapaamisista?

5 AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

Tutkimushaastattelua voidaan tarkastella tapahtumasarjana, jossa on aloitus eli sosiaalisen kontaktin luominen, varsinainen haastattelu ja sen päättäminen. Sosiaalisen kontaktin luomisen vaihe on erityisen tärkeä haastattelun onnistumisen kannalta, koska aloitusvaiheessa avataan haastattelukeskustelun luottamus. Laadullisessa tutkimuksessa tekijä asettuu haastattelutilanteessa oppijan rooliin. (Kylmä & Juvakka 2007, 92–93.) Teemahaastattelussa vuorovaikutus koostuu ihmisten sanoista ja niiden kielellisestä merkityksestä ja tulkinnasta. Kun ihminen on aktiivinen subjekti, hän myös kommunikointia käyttäessään on aloitteellinen ja kantaaottava. Haastatteluun osallistuvat voidaan nähdä sanoimien lähettäjinä ja vastaanottajina. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 48–49.)

Opinnäytetyön tutkimuspaikaksi valikoitui Itä- ja Pohjois-Suomen alueella oleva Oulun vankila sijaintinsa, henkilökunnan kiinnostuksen ja yhden opinnäytetyöntekijän työsuhteen kautta. Oulun vankila on tutkintavankila, jossa säilytetään Pohjois-Suomen alueella rikoksista epäiltyjä tutkintavankeja. Oulun vankilan yhteyteen avattiin lokakuussa 2012 Vapauttamisyksikkö, jossa vankipaikkoja on kahdelletoista henkilölle, joista kaksi on naisille. Vapauttamisyksikkö on tarkoitettu erityistä tukea tarvitseville vapautujille, sekä pitkäaikaisvangeille vapautumisvaiheessa. Oulun vankilassa keskivankiluku vuonna 2012 on ollut 82 henkilöä. (Oulun vankilan rikosseuraamusesimies, henkilökohtainen tiedonanto 2013.)

Tähän opinnäytetyöhön kuuluvat teemahaastattelut tapahtuivat vankilan henkilökunnan kanssa ennakkoon sovittuina päivinä alkukevästä 2013. Haastattelut toteutettiin vankilan eräässä työhuoneessa, joka oli sopiva tähän tarkoitukseen ja osallistujat tulivat saatettuina paikalle siviilipukeissa. Haastatteluhetkellä paikalla olivat vain haastateltava ja opinnäytetyöntekijät. Haastattelijat olivat tietoisia vankilan turvajärjestelyistä. Haastattelutilanteen toteutus ei aiheuttanut kohutonta häiriötä muulle vankilan toiminnalle tai haastateltaville, koska ne tapahtuivat illalla. Haastattelutilanteen istumajärjestys oli sovittu etukäteen siten, että

kaikki osallistujat näkevät toistensa kasvot pöydän ympärillä istuen, ja äänitalennin oli keskellä pöytää.

Haastattelutilanteen alussa opinnäytetyöstä ja sen viitekehystä, aikataulusta ja tietosuoja-asioista kerrottiin haastateltavalle. Haastateltavaa kiitettiin osallistumisesta opinnäytetyön tutkimukseen ja hänellä oli mahdollisuus kertoa omin sanoin, mitä hänelle tulee mieleen tutkittavasta aiheesta. Haastateltavat tulivat tietoisiksi, että tutkimustuloksissa henkilöt eivät ole tunnistettavissa, eikä haastatteluaineisto joudu ulkopuolisten käsiin ja että se hävitetään asianmukaisesti kokonaisuudessaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastateltava sai kirjallisen saatetiedotteen ja tämän jälkeen hän allekirjoitti haastattelusopimuksen sekä suostumuksen aineiston nauhoittamiseen. Kaikki haastateltavat tiesivät, että yksi opinnäytetyöntekijöistä työskentelee Oulun vankilassa ja he kokivat tämän asian myönteisenä. Tästä syystä luottamus haastattelutilanteeseen syntyi heti kättelyiden jälkeen. Kukaan haastateltavista ei keskeyttänyt haastattelua eikä kieltänyt keskustelun nauhoittamista.

Nauhoittaminen mahdollisti haastattelijoiden keskittymisen haastatteluun. Haastattelutilanteessa ei tehty kirjallisia muistiinpanoja, jotta pystyttiin paneutumaan pelkästään osallistujan kuulluksi tulemiseen. Kaikki haastattelut tulivat dokumentoitua hyvin ja kokonaisuudessaan nauhoittamisen avulla, koska äänitalentimen toimivuus tarkastettiin aina ennen uutta haastattelua. Haastattelutilanteet olivat tunnelmaltaan rauhallisia ja välittömiä. Jokaisen kanssa kahviteltiin haastattelun aikana, jotta tunnelma saatiin luonnolliseksi ja tasavertaiseksi. Haastatteluun varattua aikaa ei rajattu ja ne sujuivat kiireettömässä ilmapiirissä. Tilanteet olivat rentoja, sillä ne tapahtuivat osallistujille ennestään tutussa huoneessa. Mielestämme tällä oli suuri merkitys näin ainutlaatuisen aineiston saamiseen, sillä saavutimme luottamuksen jokaisen haastateltavan kanssa. Tämä ilmeni muun muassa herkkinä tunneilmaisuuksina. Vangit halusivat osallistua mielellään keskusteluun jakamalla oman elämäntarinansa kanssamme.

Teemahaastattelut tapahtuivat etukäteen mietittyjen aihe-alueiden ja kysymysten pohjalta ja haastateltavan vastaukset saivat olla myös avoimia. Teemahaastattelurunkoa ei käyty tarkkan strukturoidusti läpi. Haastattelun etenemisestä vas-

tasi osallistuja itse. Tässä opinnäytetyössä nykyiset kokemukset vankilassa olevan isän ja hänen lapsensa vuorovaikutuksesta sekä tapaamisten toiveet olivat olennaisia teemoja. Lisäksi haastateltavalla oli mahdollisuus lopuksi kertoa muita mielessään olevia asioita tai täydentää vastauksiaan. Teemahaastattelukysymykset jakautuivat osallistujan taustakysymyksiin ja varsinaisiin avoimiin teemahaastattelukysymyksiin. Teemahaastattelua voidaan pitää Hirsijärven & Hurmeen (2010) mukaan puolistrukturoituna haastatteluna, jolloin kysymykset ovat kaikille samat. Vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin. Puolistrukturoiduille haastatteluille on ominaista, että ne kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Haastattelutilanteessa korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa ja heidän omia määritelmiään eri tilanteista. Teemahaastattelu vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavan äänen kuuluviin. Teemahaastattelussa vuorovaikutus koostuu ihmisten sanoista ja niiden kielellisestä merkityksestä ja tulkinnasta. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 47–48.)

Haastattelutilaisuudessa on aina kiintoisia sosiaalisia rakenteita. Niissä on nähtävissä tiettyjä ulottuvuuksia, muun muassa torjunnat, ystävyys, pidättyvyys, vihollisuus, vapautuneisuus, kunnioitus, tasa-arvoisuus, välttäminen ja välittäminen. (Metsämuuronen 2006, 123.) Tämän opinnäytetyön haastattelutilanteet olivat aitoja vuorovaikutuksellisia tapahtumia. Omien kokemusten ja ajatusten jäsentäminen osallistujalle antoi haastattelutilanteelle todennäköisesti terapeutisenkin elementin, mikä ei vähennä haastattelujen ja aineiston arvoa. Haastattelijoiden aito kiinnostus toi keskustelutilanteisiin vastaanottavan ilmapiirin. Haastattelussa saatiin tietoa myös osallistujien omista arvoista ja ihmiskäsityksestä. Nämä tiedot näkyivät muun muassa isyyden kokemuksen ja merkityksen arvioinnissa. Keskusteluissa kuultiin reaalitasolla se, mitä osallistujat kertoivat, joten haastattelutilanteessa ja analysoinnissa ei voitu tietää, mitä osallistuvat jättivät kertomatta. Opinnäytetyötekijöinä olimme yllättyneitä haastateltavien yhteistyöstä ja vaikeidenkin asioiden kertomisesta. Opinnäytetyön aikataulusta ja tutkimustuloksista haastateltavat itse olivat myös kiinnostuneita. Koimme tä-

män hyvin positiivisena asiana ja haastateltaville kerrottiin, että heillä on mahdollisuus lukea valmis opinnäytetyö.

Käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä tutkimushaastattelu on yksi käytetyimpiä tiedonhankintamenetelmiä. Joustavana menetelmänä haastattelu soveltuu monenlaisiin tarkoituksiin. Sitä voidaan käyttää lähes kaikkialla ja sen avulla saadaan syvällistä tietoa. Kun halutaan ymmärtää, miksi ihmiset toimivat havaitulla tavalla, on luonnollista keskustella heidän kanssaan. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 11.) Tutkimushaastatteluun liittyy myös haasteita; tiedot, käsitykset, uskomukset, arvot ja merkitykset voivat olla ongelmallisia. Haastattelussa on huomioitava sopivuus sekä konteksti- ja tilannesidonnaisuus tulosten tulkintaan. Yleistämistä on tarkkaan pohdittava. Haastattelututkimuksen tarkoitus on pidettävä mielessä koko ajan, miten tutkimuksen tarkoitus parantaa tutkittavien tilannetta, miten syvällisesti aineisto analysoidaan ja miten raportoinnin luottamuksellisuus säilyy koko tutkimusprosessin ajan. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 12, 20.)

Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus voidaan nähdä toisiaan täydentäviksi lähestymistavoiksi. Kvantitatiivista tutkimusta käytetään melko paljon sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä ja sen alkujuuret ovat luonnontieteissä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä ovat johtopäätökset aiemmista tutkimuksista ja teorioista, hypoteesin esittäminen, käsitteiden määrittely, tutkittavien henkilöiden valinta, aineiston keruu ja analysointi sekä päätelmien teko. (Hirsijärvi; Remes & Sajavaara 1997, 139–140.) Kvantitatiivisessa analyysissä lähtökohtana on tutkimusyksiköiden välisten erojen etsiminen eri muuttujien suhteen. Tutkimusyksikköinä voivat olla esimerkiksi yksilöt, ihmisryhmät, ajanjaksot tai vaikkapa kulttuurituotteet. (Alasuutari 2011, 37.)

Kvalitatiivinen tutkimus on toteutunut suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa monin eri tavoin. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksessa otetaan huomioon, että todellisuutta ei voida pirstoa osiin, koska tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toisiaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa, joissa ihmistä suositaan tiedon keruun instrumenttina. Tutkimuksessa käytetään induktiivista (yksittäis-

tapauksista yleiseen) analyysia sekä suositaan laadullisten metodien käyttöä aineiston hankinnassa. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimussuunnitelma muodostuu tutkimuksen edetessä sekä tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. (Hirsijärvi; Remes & Sajavaara 1997, 161, 164.) Kvalitatiivisella aineistolla tarkoitetaan karkeasti kerrottuna aineistoa, joka on tekstiä. Teksti on voinut syntyä myös tutkijasta riippumatta esimerkiksi henkilökohtaiset päiväkirjat, kirjeet, äänimateriaali tai kuvallinen aineisto. (Eskola & Suoranta 2008, 15.)

Yhteiskuntatieteet ja humanistiset tieteet, lyhyesti ihmistieteet, pyrkivät kuvaamaan ja selittämään todellisuutta. Tähän sisältyy myös tulkintaa, jossa on pyrittävä objektiivisesti selittämään erityistä todellisuuden osaa. (Raatikainen 2005, 39, 59.) Kylmä & Juvakka (2007) pohtivat, että ihmislähtöisessä laadullisessa tutkimuksessa, esimerkiksi haastattelussa, tutkimuksen tekijät eivät voi asettua pelkästään tarkkailijan asemaan, koska laadullisen tutkimuksen aihepiirit ovat usein henkilökohtaisia. Tutkimuksen osallistujat ovat jakamassa tutkijoiden kanssa yhteistä maailmaa tarkastellen todellisuutta ilman tarkasti ohjaavaa teoreettista lähtökohtaa. Keskeiseksi ominaispiirteeksi muodostuu induktiivisen päättelyn avulla kerätty aineisto tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tutkimuksen tekijän on siten tiedettävä, mitä hän tutkii, koska päättelyssä tehdään havaintoja yksittäisistä tapahtumista, jotka yhdistetään laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Toisaalta laadullista tutkimusta voidaan lähestyä myös deduktiivisen (yleisestä yksittäistapauksiin) ja abduktiivisen (teorialähtöinen tutkimusta ja todennus aineistolla) tiedon keruun ja päättelyn avulla. (Kylmä & Juvakka 2007, 20, 22–23.)

Laadullinen tutkimusmenetelmä on tässä opinnäytetyössä perusteltu. Erityisen kiinnostuksen kohteena olivat vankilassa olevan isän kokemus ja isyyden merkitys vankilaympäristössä. Henkilökohtaiset kokemukset isyydestä ovat erityisiä ja ainutlaatuisia. Isyys vankilassa ei merkitse täysin samaa kuin vankilan ulkopuolella olevan miehen isyys ja osallisuus omaan lapseensa. Sisällönanalyysin pääpaino tässä opinnäytetyössä on osallistujien näkökulmien ymmärtäminen, luokittelun sijaan henkilöiden kokemukset, mielipiteet sekä niiden syiden sekä seurausten analysointi korostuvat. Luonnollisten olosuhteiden painottaminen ja tiedon kontekstuaalisuus (elämäntilanne, aika ja paikka) olivat sidoksissa osal-

listujien vastauksiin. Täten erilaiset isä-lapsisuhteen kokemukset ja työskentelymallit vankilaolosuhteissa antoivat pohjaa aineistoon ja siten kunnioitettiin henkilöitä itseään tiedonantajina.

5.1 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Tämä opinnäytetyö on työelämälähtöinen, aineisto on kerätty Oulun vankilassa. Vankeusrangaistuksia on kahdenlaisia, ehdottomia tai ehdollisia. Ehdoton vankeusrangaistus suoritetaan vankilassa. Suomen lainsäädäntö määrittää kuinka vakavasta rikoksesta on kysymys ja tuomio määritellään sen mukaan, kuinka vakavasta rikoksesta on kyse. Suomen Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa ja toteuttaa ministeriön linjausten mukaista kriminaalipoliittikkaa. Rikosseuraamusalan tavoitteena on huolehtia yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009, asetus Rikosseuraamuslaitoksesta 1108/2009). Vankilalaitosten tehtävänä on panna täytäntöön tuomioistuinten määräämät vankeusrangaistukset ja vaikuttaa tuomittujen riskiin syyllistyä uusiin rikoksiin. (Suomen Rikosseuraamuslaitos 2012, 2.)

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio on jaettu Suomessa kolmeen täytäntöönpanoalueeseen, joita ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA) ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA). Rikosseuraamuslaitos on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen. Rikosseuraamuslaitoksessa tutkintavangin, tuomitun ja asiakkaan rangaistusajan suunnittelu, sekä seuraamuksen toimeenpano vapautumisvaiheineen muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Rangaistusaika pyritään suunnittelemaan siten, että tuomittu voi kehittää valmiuksiaan rikoksettomaan elämään, jolloin hänellä on paremmat mahdollisuudet rangaistuksen suoritettuaan sijoittua osaksi yhteiskuntaa sen täysivaltaisena jäsenenä. Rikosseuraamuslaitoksen toimialaan kuuluvat rikosoikeudelliset seuraamukset voidaan jakaa vankeusrangaistuksiin ja vapaudessa suoritettaviin yhdyskuntaseuraamuksiin. Rikosseuraamuslaitos sitoutuu jokaiselle henkilölle yleisesti tunnettuihin arvoihin: ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeuden-

mukaisuuteen. Arvoihin sitoutuminen merkitsee muun muassa perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamista. Tuomittuja tulee kohdella inhimillisesti, asiallisesti ja keskenään tasavertaisesti. Toiminnan lainmukaisuus, oikeus ja kohtuuden noudattaminen tukevat tuomitun yksilöllistä kasvua ja pyrkimystään rikoksettomaan elämään. (Suomen Rikosseuraamuslaitos i.a.)

Rikosoikeudelliset seuraamukset jaetaan vapaudessa suoritettavaan yhdyskuntaseuraamuksen, sekä suljetussa ja avovankilassa suoritettaviin vankeusrangaistukseen. Yleiset rangaistukset ovat sakko, rikesakko, ehdollinen tai ehdoton vankeus, valvontarangaistus, yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus sekä ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Sakonmuunnosta rangaistuksen ja ehdottomien vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta vastaavat Suomen eri vankilat. Vankilat huolehtivat vankeuden toimeenpanosta yhdessä poliisin kanssa. Vankeusrangaistus on määräaikainen tai elinkautinen. Määräaikainen vankeus on vähintään neljästätoista päivästä kahteentoista vuoteen. Tuomion ollessa elinkautinen, voi tuomittu anoa vapautteen aikaisintaan kahdentoista vuoden vankilassa olonsa jälkeen. Alle 21-vuotiaalla vangilla vastaava aika on kymmenen vuotta. Elinkautisen ehdonalaisesta vapauttamisesta päättää Helsingin hovioikeus tai tasavallan presidentti. (Suomen Rikosseuraamuslaitos 2012, 4.)

Oulun vankilassa vangeilla on mahdollisuus työskennellä kiinteistöjen ylläpito- ja taloushuoltotehtävissä, sekä tuotantotoiminnassa puusepänteollisuudessa. Vankilakoulussa, joka toimii virtuaalisesti, on mahdollisuus suorittaa peruskoulun ja lukion oppimäärät. Tietyin edellytyksin oppisopimuskoulutuksena on mahdollista suorittaa puualan- sekä pintakäsittelyn perustutkinto. Oulun vankilan Vapauttamisyksikössä on mahdollista opiskella tai käydä työssä laitoksen ulkopuolella. Vankilan toimintakulttuuriin kuuluu lisäksi järjestää vangeille erilaista yksilöllistä ja ryhmässä toteutettavaa toimintakykyä ylläpitävää ja kuntouttavaa toimintaa. Vuorovaikutuksellisia kuntoutumismuotoina käytetään yksilökeskusteluna Motivoivaa haastattelua, Viisi keskustelua muutoksesta - työskentelymallia, Seksuaalirikollisille tarkoitettua keskusteluohjelmaa, sekä Matkalla muutokseen – päihdekuntoutusohjelmaa, joka on tarkoitettu ryhmille. Oulun vankilassa on virassa oleva vankilapastori, joka hoitaa vankien hengellisyyttä ja järjestää jumalanpalveluksia sekä hartauksia. Pastori järjestää myös vapaa-ajan

toimintaa sekä keskustelupiirejä. Vankilassa käy vierailmassa vankilälähetettä muun muassa vapaaseurakunnasta ja helluntaiseurakunnasta. (Oulun vankilan rikosseuraamusesimies, henkilökohtainen tiedonanto 2013.)

Oulun vankilassa perhesuhteiden yhteydenpidon muotoina ovat tapaamiset, poistumisluvat, puhelut, kirjeiden lähettäminen ja vastaanottaminen. Tapaamiset ovat joko valvottuja ja valvomattomia. Valvomattomia tapaamisia voi saada noin kaksi kertaa kuukaudessa ja valvottuja tapaamisia lähes joka viikonloppu. Oulun vankilassa vangin tulee ilmoittaa ne henkilöt etukäteen, joita hän haluaa tavata. Valvottuja tapaamisia järjestetään viikonloppuisin ja arkipyhinä. Tapaamisen kesto on neljäkymmentäviisi minuuttia. Vangilla voi olla ainoastaan yksi valvottu tapaamiskerta päivässä ja tapaamisella on tietyt ehdot, esimerkiksi muistiinpanovälineitä ei saa olla mukana ja koskettaminen on kielletty. Valvomattomia tapaamisia haetaan anomuskaavakkeella. Hakemus palautetaan henkilökunnalle, josta ensimmäisen tapaamisen päätöksen tekee vankilan johtaja. Oulun vankilassa on kaksi valvomattomia tapaamistilaa ja nämä tilat ovat varattu pääasiassa niille vangeille, joilla ei ole poistumislupaoikeutta. (Oulun vankilan järjestyssääntö 2009, 4-6.)

Puhelimen käyttämisen toteuttamiseksi vangin tulee ilmoittaa puhelinlomakkeella osaston vartijalle mihin numeroon ja kenelle hän soittaa. Vanki soittaa omalla puhelinkortillaan, jonka hän voi ostaa vankilan kanttiinista. Vanki voi soittaa yhden kymmenen minuutin mittaisen puhelun päivän aikana. Vankilasta voi lähettää normaalin tapaan postia. Henkilökunta tarkastaa vangeille tulevan ja lähtevän postin. Oulun vankilan Vapauttamisyksikössä matkapuhelimet ovat vankien käytössä ja heillä on tietyt ajankohdat omaisille soittamiseen, sekä tekstiviestien lähettämiseen. Vapauttamisyksikössä asuvien vankien tapaamiset toteutuvat aina poistumisluvalla vankilan ulkopuolella. (Oulun vankilan rikosseuraamusesimies, henkilökohtainen tiedonanto 2013.)

5.2 Aineiston osallistujaryhmä

Laadullisen tutkimuksen eräänä tavoitteena on ymmärtää tutkimuksen ilmiötä tutkimuksen osallistujien subjektiivisesta näkökulmasta. Laadullinen tutkimus kohdentuu tutkittavan ilmiön laatuun, ei sen määrään. (Kylmä & Juvakka 2007, 26.) Opinnäytetyön osallistujaryhmän tuntemusta varten tutustuimme Rikosseuraamuslaitoksen kirjallisuuteen ja alan viimeisimpiin tutkimuksiin. Aiheen kiinnostavuus, näkökulma ja kehitystyön mahdollisuus innostivat opinnäytetyön tekijöitä niin paljon, että alkusyksystä 2012 aloimme kartoittaa sopivia mahdollisia osallistujia opinnäytetyön osallistujaryhmäksi. Osallistujien kartoittamisessa kunnioitettiin haastattelijoiden suhtautumista haastatteluun, vaikka he olisivat kieltäytyneet haastattelusta. Lopulta vapaaehtoiset haastateltavat valikoituivat yhdessä yhden opinnäytetyöntekijän ja Oulun vankilassa työskentelevän rikosseuraamusesimiehen kanssa. Osallistujajoukon muodostuminen tapahtui yllättävän vaivattomasti. Opinnäytetyön haasteeksihan olisi voinut tulla, että aineiston keruuajankohtana Oulun vankilassa ei olisi ollut opinnäytetyöhön sopivia vapaaehtoisia vanki-isiä. Opinnäytesuunnitelman hyväksymisen ja tutkimusluvan saamisen jälkeen teemahaastattelut tehtiin yhdeksälle osallistujalle yksilöhaastatteluna alkukevästä 2013 Oulun vankilassa, joilla on biologinen lapsi tai lapsia. Haastateltavista seitsemän oli ollut aikaisemmin ja kaksi oli ensimmäistä kertaa vankilassa. Keskimääräinen haastateltavien tuomioiden kokonaispituus haastatteluhetkellä oli ollut noin kuusi vuotta. Haastateltavien keski-ikäksi tuli 38 vuotta ja heillä on lapsia yhteensä 22, joista nuorin oli 3-vuotias ja osa täysi-ikäisiä. Osalla haastateltavista lapset olivat eri liitoista. Haastatteluhetkellä avioliitossa oli kaksi, avo- tai avioliitosta eronneita oli viisi, yksi seurusteli ja yhdellä haastateltavalla ei ollut seurustelusuhdetta. Haastateltavista kolmella oli yhteishuoltajuus lasten äitien kanssa, muilla ei ollut lasten huoltajuutta.

5.3 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön haastatteluaineistosta muodostettiin seuraavat luokat; taustatiedot osallistujista, lasten tapaamisten kokemus, isyyden kokemus ja merkitys vankeudessa sekä kehittämisideat lasten tapaamisista. Tuomi & Sarajärvi

(2003) kiteyttävät aineistonanalyysin yksinkertaisen selvästi; aineiston läpikäyminen, asioiden -erottaminen ja merkitseminen kiinnostuksen mukaan, osa aineistosta jätetään pois, kerätään merkityt asiat yhteen, luokitellaan, teemoitellaan ja lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 94.) Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu myös sen laadusta, tallenteiden kuuluvuudesta ja litteroinnin säännöistä. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 185).

Yhdeksän vanki-isän haastatteluun arvioimme menneen aikaa yhteensä viisitoista tuntia ja ne toteutettiin viitenä eri iltana. Opinnäytetyön nauhoitetut haastattelut kuunneltiin ja kirjoitettiin puhtaaksi, joista saimme kuusikymmentäkahdeksan sivua haastattelumateriaalia. Aikaa tähän käytimme 165 tuntia. Kaikki haastattelut olivat kuultavissa hyvin henkilöiden äänenpainoja myöten. Litteroinnissa eroteltiin vastaukset toisistaan haastatteluteemojen mukaan ja aineistosta tuli paljon tietoa, jota varsinaisesti tässä opinnäytetyössä ei tutkittu, esimerkiksi vankilassa tehtävät työtoiminnot, opintomahdollisuudet ja vapaa-ajan vietto. Aineistosta otettiin erilliset varmuuskopiot kaikille opinnäytetyön tekijöille huomioiden tarkasti tietosuojasetukset. Aineiston luki kukin opinnäytetyöntekijä itsenäisesti läpi useamman kerran kirjaten muistiinpanoja tutkimuskysymysten pohjalta marginaaliin ja tämän pohjalta aineistoa luokiteltiin ja teemoitettiin saatujen vastausten, heränneiden kysymysten, yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien pohjalta. Koska aineiston reflektointiin ja analysointiin osallistui useampi henkilö, dialogisuus opinnäytetyön tekijöiden kesken oli mielenkiintoista. Vastauksia pohdittiin useasta näkökulmasta, joka samalla pohjusti aineiston tulkintaa. Haastatteluaineiston tulokset esitetään sanallisessa muodossa saadusta aineistosta.

6 OPINNÄYTETYÖNTUTKIMUKSEN TULOKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata sitä, millaisena vanki-isät kokevat isyytensä vankeusaikana. Opinnäytetyöntutkimuksen tarkoituksena on saada uutta tietoa vankeusrangaistustaan suorittavien isien henkilökohtaisista kokemuksista isyydestä ja isä-lapsisuhteen vahvistamisesta. Opinnäytetyön tutkimustuloksista nousee esille myös vankilan perhetyön kehittäminen isävankien yhtenä selviytymisen osa-tekijänä.

6.1 Isän kokemus lasten tapaamisista vankeudessa

Aineiston perusteella tapaamiset lasten kanssa olivat vankeusaikana melko harvinaisia ja epäsäännöllisiä. Osa vastaajista kertoi, ettei itse halunnut tavata lastaan vankilassa. Syynä tähän oli haastateltavan oma ratkaisu olla kertomatta lapselleen olinpaikkaansa, vaikka päätös aiheutti syyllisyyttä. Yhtenä syynä olinpaikkansa salaamiseen haastateltavat mainitsivat lapsen senhetkisen kehitysiän, haluttiin odottaa sopivampaa hetkeä, jotta lapsi ymmärtää senhetkisen tilanteen. Siviilisäätö ei näyttänyt vaikuttavan siihen, että lapsia ei haluttu tavata vankilassa, koska lasten tapaamisten kieltäytymisessä haastateltavien siviilitilanteet olivat erilaisia taustoiltaan. Tapaamisten esteenä koettiin olevan pitkät välimatkat, tapaamiskiellot, valvomattomien tapaamisten toteutumattomuus, vankilasääntöjen rikkominen, lähestymiskiellot, lastensuojelukytkökset ja lasten äitien kielto tapaamisiin. Seuraavassa vanki-isien kertomaa lastensa toteutumattomista tapaamisista.

En tapaa - - - mulla on lähestymiskielto viel tällä hetkellä, se loppuu tuossa kesällä.

Pitää oottaa oikeaa aikaa, jollakin tavalla järkeillä sitä.

Salaisuus rajoittaa tosi paljon, että kyllähän siihen väsy kumpikin jossakin vaiheessa.

Jos se [lapsi] syyllistää mua tästä tapahtumasta.

Nyt en oo, kun olen vankilassa.

En tapaa - - - ei halua tuoda poikaa tännepäin, vankilaan yleensäkään.

Yhen kerran mä oon saanu tavata sitä - - - perhetapaamiset ei oo mun kohalla toteutunu ja se tapaaminen oli tossa akvaariossa ja yhen kerran mää oon nähny sen pojan.

Joo, aika säännöllistä. kuitenkin, kun on pitkä matka on, niin ne ovat käyneet niillä neljän tunnin tapaamisilla. Joo, nyt en oo tämän tuomion aikana tavannut ollenkaan.

Vain muutama haastateltavista kertoi tapaavansa lapsiaan säännöllisesti samalla kokien, että tapaamiskertoja oli riittävästi. Osa haastateltavista kertoi tavanneensa lastaan yhden kerran vankeusoloaikana, josta oli saattanut kulua jo vuosia aikaa. Lapsen tapaamisoikeutta pidettiin tärkeänä ja mahdollisuutta tapaamisiin oli haettu myös oikeusteitse. Erilaisista tapaamismahdollisuuksista toivottiin enemmän ohjausta vankilan henkilökunnalta. Vankilan tiloissa lasten tapaamiset olivat käytännössä olleet valvottuja tapaamisia eli niin sanottuja pleksitapaamisia. Pleksitapaaminen tarkoittaa sitä, että tapaajan ja tavattavan välillä on läpinäkyvä puoliseinä. Kukaan ei pitänyt pleksitapaamista hyvänä vaihtoehtona lasten tapaamiseen. Pleksitapaamiset koettiin lasten kannalta erittäin huonoiksi, sillä pieni lapsi ei ymmärrä miksi hän ei pääse isää koskettamaan tai syliin istumaan. Samalla koettiin pleksitapaamisten olevan hyvin rauhattomia, sillä tapaamistilassa voi olla useita tapaajia yhtä aikaa.

Tuommoiset tapaamiset ovat lähinnä aikuisten tapaamisia, kurjaa laittaa lapsi istuun sinne pleksin toiselle puolelle.

Ei lapset ymmärrä sitä, miksi siinä on semmonen lasi välissä, kun tullaan isiä kattomaan.

Ei, en mää siihen halua ees [pleksitapaaminen].

Oli sekä että - - - no onhan ne lyhytkestosia nuo tapaamiset, että sitä kelloo kattoo koko ajan, että millon tullaan hakemaan, että mutta

onhan ne muuten sillai tärkeitä, tärkeitä varmaan kaikille perheessä.

Se on koskeminen kielletty ja se on se syy, miksi en halua lapsia tänne [pleksitapaaminen].

Haastatteluaineiston perusteella lasten tapaamiset vankilassa olevalle isälle koettiin hyvin tärkeiksi. Yhteistä aikaa lasten kanssa vankilan tiloissa vietettiin lasten ehdoilla ja toiminnallisuus korostui yhdessäolosta. Useissa keskusteluissa haastateltavat kokivat lastensa kanssa yhdessäolon lomassa samalla haikeutta ja ikävöintiä. Isänä sekä vanhempana olemisen tärkeys korostui keskusteluissa. Harvoja lasten tapaamiskertoja ei haluttu käyttää esimerkiksi lasten ongelmien ratkomiseen. Lasten tapaamiseen varattu aika koettiin riittämättömäksi ja yhteisestä ajasta ei osattu aina nauttia.

Kun mä leikin lapsen kanssa ja se tykkäs musta, totta kai mä annan kaikkeni siinä tilanteessa. Sitte kuulin - - - että ei [äiti] suostu enää tapaamisiin, ku minä olin vieny sen lapsen huomion...

Lapset kuuluu siihen elämään kuitenkin, jos toinen on vankilassa.

Mukavaahan se oli, pelattiin ristinollaa, luettiin ja koitettiin opetella pelaamaan sudokua, puhuttiin kaikkea.

Piti heti alkaa leikkimään sen kanssa. Ei ujostellut siellä yhtään.

Kyllähän se helepottaa, kun niitä näkee - - - niin helepottava olo.

Ne oli heti minussa kiinni, kauhea ikävä vaan.

Oon laittanut ruokaa ja sitten ollaan juotu kahvia ja teetä ja keskusteltu, mitä kenellekin on tapahtunut ja tulevaisuudesta kertoo.

Onhan se ikävää, kun ei saa viettää aikaa heidän kanssa.

Se on jokaisesta vanki-isästä kiinni, mitä se haluaa ite toteuttaa.

Haastateltavat kokivat, että lasten ollessa sijaisperheessä tapaamiset olivat erittäin hankalia toteuttaa ja vuorovaikutus jäi olemattomiin. Välit sijaisvanhempiin

eivät olleet hyvät, ja tämä vaikutti selvästi tapaamisten vähyyteen. Vaikutusta koettiin myös olevan siihen, että toinen vanhempi oli puhunut sijaisperheeseen asioita, jotka eivät olleet vankilassa olevaa isää ylistäviä, eivätkä välttämättä edes tosia. Tapaamisia saattoi olla vaikea järjestää ja niiden puolustaminen saattoi käydä isälle ylipääsemättömäksi esteeksi, vaikka tapaamisiin oli ladattu paljon energiaa. Huonot ja viileät suhteet lasten äitiin osoittautuivat myös hankaloittamaan tapaamisia lasten kanssa. Koska yhteydessä ei oltu vuosiin, pelättiin suhtautumista yhteydenottoon. Lasten äidillä tuntui olevan suuri merkitys isä-lapsisuhteen ylläpidossa ja tukemisessa. Joissakin tapauksissa uusi mies talossa aiheutti jännitystä, ja tämän takia vanki-isä ei halunnut olla yhteydessä omiin lapsiin. Muutamat sanoivat häpeävänsä yhteydenottoa vankilasta käsin, ja näin olivat mieluummin ottamatta yhteyttä.

Sattuu, kun puhuu jostaki vanhemmista [sijaisperhe], jäikö jotain sanomatta tai tekemättä.

Lastensuojelu painostaa, ettei ne sais olla missään tekemisissä mun kans, kun mulla on tämä rikollinen tausta.

Mää sillai aattelen, että se ei varmasti oo sille lapselle nii ahistava juttu se ku se sitä isäänsä, mutta että se lähteminen, ei se aattele nuitten tilojen karuutta - - -se on sille lapselle parempi...

Varsinkin sen lapsen kannalta - - - vaikka se mua jännittäsi ni mä tiedän, että mennään sen lapsen ehdoilla - - - se ois parempi, että se ois säännöllistä se tapaaminen, varmasti mun mielestä

Meillä oli aluksi yhteishuoltajuus, mutta se muuttu, kun tuli tää juttu,-sovittiin, että saan tavata lasta, mutta empä oo sit saanukaan....

Miten sen nyt sanois, saatanan huono omatunto oli, kun rupesmiyttämään noita asioista. Se on ollut se rällääminen - - - ei oo tarvinnu mieltä noita asioita, vetänyt päähän sekasin, kun on tullut vakavampi paikka...

Se on tuo lastensuojelupuoli ja nuo systeemit.

Harvojakin lasten tapaamisia vankeudessa olon aikana pidettiin tärkeänä, koska vapautumisen jälkeen isät kokivat tapaamiset ja vuorovaikutuksen helpommaksi lastensa kanssa. Toisaalta haastattelussa tuli ilmi, että pitkän tuomion ajateltiin vaikuttavan enemmän lasten ja isän väliseen suhteeseen kuin lyhyen tuomion. Lyhyen tuomion aikana eivät isä ja lapset ehtineet vieraantua toisistaan, mutta pitemmän tuomion aikana näin ajateltiin käyvän, etenkin jos tapaamisia oli vähän. Pienten lasten kohdalla pelättiin heidän vierastavan tai jopa unohtavan isän, koska hän ei ollut lasten arjessa mukana päivittäin. Säännölliset tapaamiset nousivat tärkeään rooliin isä-lapsisuhteen ylläpitämisessä. Mitä pitemmän aikaa oli mennyt edellisestä tapaamisesta, sitä vaikeammaksi yhteydenpito koettiin. Pelättiin myös vaikeita kysymyksiä lapsien taholta ja siksi oli ehkä helpompaa olla ottamatta yhteyttä näillä isillä, jotka eivät halunneetkaan tavata lapsiaan vankeusaikana. Lasten tapaamisia jännitettiin, ja niitä valmisteltiin esimerkiksi leipomalla sekä ostamalla kanttiinista karkkia.

No, sehän on selvä asia. Ihan varmasti on sitten, kun sen päivän näkkee, kun ollaan yhteydessä eikä katkoksia oo ollut.

No, sitä mä pelkään eniten, kun pois pääsen, niin sehän vierastaa.

Kyllä mä pelkään sitä suuresti, että välit on sitte menny kokonaan.

Periaatteessa sillai lyhyt tuomio ei katkaise niitä välejä, mutta joutuu miettimään nyt, että menee vuosia, että...

Niin kyllähän se varmaan ihan uudelleen tutustumisen paikka on sillain, että siitä on joutunut oma ittensäkin kanssa tekemään uudelleen tuttavuuden, joutuu lapsetkin näkeen...

Haastatteluaineiston mukaan yhteydenpitoa vankilassa olevan isän ja lapsen välillä toteutettiin puheluiden ja kirjeiden kautta. Puhelimen käyttö yhteydenpitovälineenä koettiin vaivattomana ja helppona. Osa haastateltavista soitti lapsilleen lähes joka päivä ja osa muutaman kerran viikossa tai viikonlopun jälkeen. Puhelimessa keskusteltiin tavanomaisista asioista, jotka liittyivät lapsen asioihin ja tapahtumiin, esimerkiksi koulusta sekä harrastuksista. Osa haastateltavista kertoi keskustelleensa lapsensa kanssa samoista asioista kuin siviilissä, osalla

keskusteluiden sisältö oli erilaista kuin muutoin tavattaessa. Jotkut lapsista olivat käyttäytyneet puhelimesta jännittyneesti ja "lyhytsanaisesti". Osa haastateltavista mainitsi, ettei ole itse halunnut soittaa lapselleen vankeuden aikana. Soittoaika koettiin lyhyeksi varsinkin pienten lasten osalta.

Hyvin pääsee soittamaan tässä talossa, lähes joka päivä.

Mitä saa joululahjaksi, ja jotain tämmöistä. Luettelee listaa älyttömän nopeesti ja heippa. Siellä on yleensä paljon asiaa.

Lapsi on niin jännittynyt siinä puhelimesta, puhelut ei oo samanlaisia kuin siviilissä.

Tosi nopeesti asiat kerrottu ilman taukoja ja luurin kiinni.

Soitan mahdollisimman tasapuolisesti, vaikka soittoaika on lyhyt, keskustellaan ihan samat asiat kuin siviilissä, päivän touhuista ja mitä on tehnyt, tulevaisuudesta ja mitä ovat suunnitelleet.

En oo kehannut soittaa, että oon täällä.

Tulee tuolla sellissä vähä sellaseen tilaan, että parempi pitää kaikki asiat etäällä, ettei minkään pääsisi satuttaa enempää.

Haastatteluaineiston mukaan kirjeiden kirjoittaminen oli tavanomainen tapa pitää yhteyttä lapseen, vaikka kirjoittaminen koettiin työläämpänä yhteydenpitona kuin puhelimesta soittaminen. Kirjeissä saatettiin jatkaa asioista, jotka olivat jääneet puheluissa kesken. Kirjeiden perille menoa lapsille pohdittiin useammassa keskustelussa. Osa haastateltavista mainitsee, ettei välttämättä tiennyt, olivatko lapset saaneet kirjeitä. Lasten fyysinen ja psyykinen kehittyminen tuli myös pohdittavaksi haastatteluhetkellä, koska lasten valokuvat olivat joillekin haastateltaville konkretisoineet lapsen nopeaa kasvua ja kehitystä. Koska vanki-isät kokivat, etteivät ole kiinteästi perheessä mukana, heidän oli vaikea tietää mitä minkäkin ikäinen lapsi ymmärtää esimerkiksi vankilasta. Vanki-isien kohdalla, jotka olivat olleet lastensa kanssa lapsuusiän, oli huomattavasti läheisemmät välit lapsiin kuin niillä isillä, jotka olivat olleet vankilassa jo lasten synnyttyä tai lasten ollessa pieniä.

Huono omatunto, kun valokuvia tulee, niin huomaa kuinka ne muuttuu niissäkin.

Lopussa teksti, isi voitko lainata rahaa tai antaa siihen ja siihen.

Vaikeampaa kuin puhelin, kouluasioista kirjoittavat, harrastuksista, harvakseltaan.

Oon kirjoittanut, mutta ei sieltä tuu vastausta

Kirjoitellut oon ja lapsen äiti on laittanut valokuvia.

Kirjoitin sinne, mutta kun ei se vastannu, mutta en tiä onko ne antanut kirjettä sille.

6.2 Isyyden kokemus vankeudessa

Tarkasteltaessa isyyden kokemusta ja vanhemmuutta vankeusaikana haastateltavat kokivat olevansa tärkeitä lapsilleen huolimatta tapaamiskertojen vähäisyydestä. Vastauksissa heijastuu vanhemman läsnäolon tärkeys lapsen elämässä esimerkiksi arvojen ja tiedon jakaminen lapsen kanssa. Yhteiskunnan epäluuloinen suhtautuminen miesvankeihin, joilla on lapsia, tuli haastatteluaineistossa yllättävästi esille. Haastatteluvastauksissa kävi ilmi, että nykyinen suomalainen sosiaalijärjestelmä ei tue kokonaisvaltaisesti vankeudessa olevan isän vanhemmuutta. Haastatteluaineiston mukaan sosiaalitoimessa saatettiin olla nihkeitä isän ja lapsen tapaamisjärjestelyihin.

Joissakin tapauksissa ammattiauttajat olivat jopa ehdottaneet siviilissä olevalle äidille, että tämä kieltää lasten tapaamiset isän kanssa. Mainittakoon esimerkkinä yhteishuoltajuustilanne, jossa lapsi muutti äitinsä kanssa toiselle paikkakunnalle, ja sosiaalitoimesta ei oltu yhteydessä vankeudessa olevaan isään. Vankilassa oleva isä sai tietää lapsensa muutosta vasta soittaessaan hänelle.

Käyttäytymistä ja vanhempana olemista, arvoja pitää antaa lapselle. Hankala sitä on selitellä omia tekemisiä, vanhempana olemista.

Tiedon antamista lapselle, miten ihminen muuttuu, mihin suuntaan se menee, mikä asia johtaa toiseen, minkä takia opiskellaan.

Se niin paljon merkitsee, että jois noita muksuja ei olis, niin tuskin minäkään tässä olisin. Se on ykkösasia.

Syylisyyttä tässä vaiheessa, ei kykene niihin raameihin, missä haluais. Että lapsen ei tarttis tuntea ja kokea sellaista, että lähtee jatkuvasti pois. Tietäs ihan varmasti, että se tulee säännöllisesti aina takas.

Se on semmonen hirveen tuota huolehtiva [isyys].

Vastuuta totta kai [isyys].

Aika painostavaa touhua tuolta yhteiskunnalta.

Ois, mutta se on tuo lastensuojelupuoli ja nuo systeemit, ei nee oo aina niin hienoja kun niistä puhutaan. Niin siellä sattuu ihan älyttömiä semmosia mokia...

Ja sitte semmosta hirveää alistamista ja psyykkaamista semmosta tarpeetonta.

Pitäs vähentää nuita yhteiskunnallisia uhkia, ettei alettas heti kaikista kaikkia. Jos isä nyt on semmonen, se ei tarkota, että se on kotona semmonen.

Lastensuojelupuolella on liian ärhäkkeitä kaikkiin asioihin. Jokainen tekee joskus virheitä.

Lapsen tapaamiskertojen vähäisyys aiheutti huolta ja mielipahaa haastatteluai-
neiston perusteella. Isyyden kokemuksen hahmottaminen ilmeni myös isyyteen
osallistumisen ja toteuttamisen kautta. Lähes täysi-ikäisten ja isompien lasten
tapaamisissa vankeusaikana ajateltiin lasten arkipäivää ja tilannesidonnaisuuksia.
Isyyden toteuttaminen vankilassa täysi-ikäisten lasten kohdalla koettiin to-
teutuvan eri vivahteella kuin pienempien lasten kanssa.

Ei sen kanssa ole saanut paljon olla. Eihän se hyvältä tunnu.

Kyllä mun pitäs olla siinä isänä.

Mihinkä se sitte johtaa, kun ei tapaamisiinkaan pääsetä?

Pelekää, että mun lapsi kasvaa sillai erikseen.

Tietysti, kun pitää ajatella lapsia, että saavat olla myös omissa oloissaan.

Kysyttäessä haastateltavilta minkälaisia isiä he ovat siviilissä, nähdään vastauksissa paljon isyyden positiivisuutta ja huolenpitoa. Koettiin myös huonoa omaatuntoa sen hetkisestä elämäntilanteesta tai aikaisemmin tehdyistä valinnoista suhteessa perheeseen.

Teen kaikkia paljon, vien lasta peleihin.

Kaikki annettua noille viikareille, mitä ei oo ite koskaan saanut.

Ennen ajattelin, et minähän tästä kärsin, mutta tämä koskee muitakin, ei ookkaan tässä yksin.

Hyvä isä, silloin kun oon paikalla.

Tietysti omasta mielestä hyvä isä. Kun lapsia tuli, niin tuli tehtyä paljon töitä, oon ajatellut, että olis voinut olla enemmänkin kotona silloin.

No, välillä tuntuu, että huonohan mää oon, kun oon näin toiminut, silloin, kun meillä oli tapaamisia, kyllä mä silloin olin hyvä.

Ihan tavallinen, huoltapitävä ja rakastava isä.

6.3 Kehittämisideoita lasten tapaamisista

Suomessa Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista astui voimaan vuonna 1991. Tämä sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria. Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella on oikeus molempien vanhempien kasvatukseen ja tukeen. Kuntien ja valtion tulee tukea omilla tahoillaan ja toimillaan vanhempia vaativassa tehtävässä. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä säännöllisesti vanhempiinsa. Rikosseuraamuslaitos on laatinut vuodelle 2013 uudet lapsi- ja perhetyön linjauksen ohjeistuksen. Lapsi- ja perhetyön lin-

jauksen asettamisperiaatteita ovat Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien toteutuminen. Tämän ohjeistuksen tarkoituksena on, että jokaiseen vankilaan valitaan lapsi- ja perhetyöstä vastaava virkamies. Tämän virkamiehen toimenkuvaan kuuluu organisoida lapsi – ja perhetyötä vankilassa sekä ottaa kantaa lapsiin liittyvissä asioissa läheisille ja yhteistyötahoille. Näissä linjauksissaan Rikosseuraamusvirasto korostaa, että kaikessa rikosseuraamusalantyyössä huomioidaan ja tiedostetaan lapsen oikeudet sekä perheen näkökulma, niin rakenteissa kuin toimitiloissakin. Tämä vaatii rikosseuraamushenkilöstön systemaattista koulutusta, jotta saadaan uudenlaista osaamista lapsi- ja perhetyössä rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksessa voidaan perhetyötä tehdä eri menetelmin ja toimintamuotoja apuna käyttäen koko henkilökunnan toimesta, tuomitun yhteydenpitoa kannustetaan ja tuetaan yhteiskunnan palveluverkostoon ja sosiaalisiin verkostoihin. Tarkan perhetyön määritelmän tekeminen on haastavaa, sillä organisointi, tavoitteet ja toimintamuodot vaihtelevat vankiloittain. Rikosseuraamusalan työskentelyssä on huomioitava, että vangitun lapsella on oikeus olla vapaa syrjinnästä, lapsen etu turvataan sekä lapsella on oikeus olla suorassa ja tiiviissä yhteydessä vangittuun vanhempansa. Lapsella on oikeus saada tieto, missä vangittu vanhempi suorittaa rangaistustaan, mikäli se on lapsen edun mukaista. Lapsella on oikeus sanoa mielipiteensä sekä kertoa kokemuksensa ja lasta on kuultava häntä koskevissa asioissa, hänellä on oikeus perhe-elämän sekä yksityisyyden suojaan sekä suoja fyysiseltä ja psyykkiseltä haitalta tai väkivallalta. (Lapsi- ja perhetyön linjaus 2013, 4–6.)

Haastatteluaineistosta nousi myös tarve perheen tukemiseen siviilissä isän vankeusrangaistuksen aikana, sekä mahdollisuus saada tukea parisuhteen hoitoon. Osa haastateltavista koki, että kotiin jäänyt perhe olisi tarvinnut taloudellista tukea, kun toinen vanhemmista on poissa. Yksin lasten kanssa jääminen ja kasvatusvastuun kantaminen koettiin raskaaksi ja siihen olisi toivottu konkreettista apua. Parisuhteen hoitoon kaivattiin keskusteluapua ja jopa terapiaa, jotta asioita saataisiin selvitettyä vankeusaikana ja näin siviiliin paluu olisi helpompaa. Osa haastateltavista koki tarvitsevansa tukea pitkän vankeustuomion loppupuolella ihan normaalista arjesta selviämiseen siviilissä. Nopeasti muuttuva yhteiskunta ja sen palvelut koettiin haastaviksi, eikä niistä välttämättä ollut edes ajantasaista tietoa, esimerkiksi mistä mitäkin tukea haetaan. Pitkän vankeus-

tuomion seurauksena moni koki myös vaikeutta asioida normaaliin tapaan eri virastoissa ja olla kontaktissa ihmisiin ylipäättänsä.

Joo no mull oli tuolla - - - niin, siellä mä kävin juttelemassa psykologin kanssa ja pitäs muutenki varmaan käydä, kun on noita patoutumia kaikista vanhoista jutuista.

Joo mä oon sitä miettinyt, että ymmärtääkö sitä kukaan jos ei oo tosi hyvin perehtynyt tälle puolelle - - - miltä se niinku tuntuu, kun joku läheinen.

6.4 Isyyden tukemisen kehittäminen Oulun vankilassa

Haastatteluaineiston pohjalta isyyden tukemiseen vankeusaikana nousi erilaisia kehittämisideoita. Osa haastateltavista koki pitkän vankeusajan tai useiden tuomioiden vuoksi olevansa hyvin hukassa vanhemmuuden/isyyden toteuttamisessa ja he toivoivat siihen jonkinlaista tukea vankilan sisäisessä organisaatiossa.

Haastatteluissa tuli esille yhtenä isyyden tukemismuotona vankilassa järjestettävät keskusteluryhmät, esimerkiksi lasten kehitysvaiheista ja niihin liittyvistä erilaisista haasteista. Osa haastateltavista koki tärkeäksi myös yleensä isyyteen liittyvien asioiden puhumisen ryhmässä. Toisten haastateltavien mielestä isyyteen liittyvä yksilökeskustelu olisi heille sopivampi keskustelumuoto. Muutama haastateltavista oli käynyt lasten tapaamisten jälkeen keskustelemassa psykologin tai sosiaalityöntekijän kanssa asioista, jotka olivat jääneet mietityttämään. Haastateltavien mielestä heillä pitäisi olla mahdollisuus keskustella tapaamisten jälkeen jonkun henkilökuntaan kuuluvan kanssa, mikäli kokevat siihen tarvetta. Saatujen haastattelutulosten perusteella kävi ilmi, etteivät vankisat keskustele vanhemmuudesta tai muista henkilökohtaisista asioista keskenään. Tätä he perustelivat sillä, etteivät luota toisiin vankeihin ja haluavat näin suojella omaa perhettään ja itseään.

Kyllä siinä voisi olla ideoita, että tapaamisten jälkeen olisi automaattisesti aika jollekin.

Omasta kokemuksesta voin sanoa, että psykologillehan voi mennä juttelemaan. Hänen kanssa pystyy jutteleen ja onhan täällä pappi ja muitakin.

Niin, kyllähän se tietenkin vähän semmosta tuota, kun täällä vuosia viettää niin, niin kyllähän se vähän palikat hukassa joka asiassa.

Joo, tuo olis tosi hyvä, kun mä itekki mietin silloin tuomion alkuvaiheessa, että osaakohan se jo kävellä ja sitten mä rupesin kyseleen, minkä ikäisenä ne oppii käveleen ja puhumaan.

Kyllähän nämä kehitysvaiheet on aika lailla jääneet paitsioon ja sitä semmonen isä loppupeleissä on ollut, että viikonloppuisä.

Oon keskustellut, mutta voishan se olla ihan hyvä juttukin.

Vois kai se olla joillekin, ite en haluais ryhmään.

No, kyllä mulle jää silloin tosi ikävä ja haluaisi olla siellä paikanpäällä.

Kyllähän ne siellä pärjää, mutta minähän se sieltä puutun.

Päivästä kiinni; hyvä mieli, oppinut nielemään terävimmät särmät, ei halua puhua jälkeensä.

Haastatteluaineiston pohjalta vankilan isyyden tukemisen kehittämishaasteeksi nousivat myös vankilan vierailujen tapaamisajat sekä tapaamisten muodot, jotka ovat hyvin tarkkaan määritelty vankilan ohjeistuksessa. Haastateltavien mielestä isyyden kannalta tärkeää olisi saada lasten kanssa valvottoman tapaaminen, jotta tapaaminen on rauhallinen. Lasten tapaamisen ajankohdat koettiin joissakin tapauksissa hankaliksi, esimerkiksi pienten lasten päiväunien aikaan tai koululaisten koulupäivinä. Vierailujen tapaamisajat koettiin joustamattomina ja erityisesti pitkien matkojen päästä tuleville ne ovat haasteellisia järjestää.

Joo, minun kohdalla, kun nuo välimatkat on niin pitkät, niin tuo. Se on tosiaan se kellonaika hankala, tilat on hyvät.

Periaatteessa, jos on pitkä matka, niin tietenkin kuljetus olisi hyvä johonkin suuntaan, että sais tavata. Onhan se vaikea ton ikäisen lapsen niinkö tulla tänne 700 km, yksin ei voi laskea.

Aineiston pohjalta osa haastateltavista koki tämänhetkiset vankilan tapaamistilat hankaliksi, sillä ne ovat Oulun vankilan sisätiloissa. Osalla oli tapaamistiloista kokemusta aikaisemmalta ajalta, jolloin tilat olivat olleet vankilan ympäristössä erillisessä rakennuksessa ja se koettiin hyväksi tapaamistilaksi sijaintinsa vuoksi. Kehittämideoita tapaamistilojen suhteen tuli monenlaisia. Tilojen toivottiin olevan konkreettisesti viihtyisämmät ja toimivammat, esimerkiksi erilaisia astioita ja mahdollisuutta ruuanlaittoon toivottiin kehitettävän. Pienellä osalla haastateltavilla oli kokemus siitä, että tapaamistilat ovat kylmät ja erityisesti pienten lasten suhteen epäystävälliset, koska he liikkuvat lattialla.

Tapaamistilojen suunnittelussa toivottiin huomioitavan lapsen näkökulma, lapsille toivottiin erilaisia virikkeitä, mahdollisuuksia leikkiin, esimerkiksi leluja ja värityskirjoja. Useamman haastateltavan ajatuksena tuli myös tapaamistilan yhteydessä oleva leikkipiha, jossa lasten kanssa voisi viettää yhdessä aikaa ulkona. Osa haastateltavista oli kokenut hyväksi mahdollisuuden tavata lapsiaan Oulun vankilan ulkopuolella esimerkiksi Oulun kaupungin ensi- ja turvakodissa.

Kivahan se olis ja pienet lapset pääsisivät ulos välillä. Itse en ole tuota ajatellutkaan, kun on puhuessa mennyt tuo koko aika niin ja ruuat tehty ja kahvit keitetty.

Ruoanvalmistuksessa on se heikkous, että siellä ei ole kauheasti mitään astioita ja mikrossa pitää tehdä aika paljon, mutta siihen olisi hyvä saada systeemeitä, millä kokata ja laittaa ruokaa.

Kylmät ne tilat ovat, jos pieniä lapsia on lattialla, niin kylmä tulee.

Kodinomaiset ne ovat ja lapsille ihan hyvät jutut. Jotakin uuttahan voisi aina sinne ajatella.

Mun mielestä ne on niinku vähän mitä mä olin viimeksi silloin käynyt siellä, niin aika loppuun kuluneet. Varmaan kymmenen vuotta käytetyt yht samat patjat, ei varmaan menis monta sataa euroa, jos sinne lapsille jotakin leluja ja kirjoja, uudet piirustusvehkeet ja jotaki niinkö laittais sinne.

No, tilaa vois olla pari huonetta enemmän, että lapsi pääsee tutkimaan sinne sillä tavalla paikkoja...

Haastateltavien isä-lapsisuhteen vahvistumisen kehittämisideoiksi nousivat esiin tavanomaisen vankilatoiminnan lisäksi erilliset perheleirit sekä kohdenneet toiminnalliset päivät esimerkiksi isä-lapsipäivät. Useammalla haastateltavalla oli hyviä kokemuksia perheleireistä. Perheleirejä olivat järjestäneet vankiloiden kanssa yhdessä evankelis-luterilainen seurakunta sekä Vapautuvientuki ry. Haastateltavat kokivat leireillä olevan ison merkityksen vanhemmuuden ja isyyden tukemisessa sekä vahvistumisessa vankeusaikana ja vapautumisen jälkeen. Haastateltavista osa oli myös itse osallistunut aikaisemmin muissa vankiloissa järjestettyihin isä-lapsipäiviin. Tämäntapaisten päivien erääksi anniksi koettiin ohjattu yhteinen toiminta, mutta myös oma aika isän ja lapsen kahden-

keskiseen kanssakäymiseen. Isyyden vahvistamiseksi nostettiin esiin myös säännöllinen isä-lapsi-ilta, jossa isä ja lapsi/lapset voisivat tavata toisiaan.

Mut just niin kuin tommonen mikä järjestetään, jokainenhan voi hakea niitä valvomattomia tapaamisia, mutta että järjestettäis erikseen niinku joka viikko aa-kerho, mutta vaikka isä- ja poikakerho.

Mä olin silloin tuolla - - - siinä, siellä oli viikko, se oli ihan mukavaa, siellä oli sitte lastenhoitajat saatiin, niin sanotusti kahestaan olla ja siellä käytiin keskusteluja kaikista näistä systeemeistä, että missä on ongelma ja isä on vankilassa ja näin.

Joo mä silloin, en mä sellasessa oo ollu, mutta - - - vankilassa niitä oli muutama, että näin mitä siellä tapahtu. Mun mielestä se oli ihan hyvä, ne sai pelata korista ja palloa, sählyä pelata, se oli ihan hyvä.

Siis joo, ehdottomasti se lapsen kannalta tai vängin tai isän kannalta, ihan niin kuin päivänselvä asia, että tuommonen edesauttaa perheen ylläpitämistä, hankala niitä on tuossa puhelimesta selvitellä toki, että pystyy kirjottaa, mutta se, että monestikin ei aina kynä pysy ajatuksen perässä.

Niin se, ei oo samassa asunnossa oltu kirjoilla, kun mää en pysty vuosikausiin, kun mulla on noita huumausainerikoksia niin ja muuta niin puuttuu nää sosiaaliviranomaiset. Mutta kyllähän mä olen yrittänyt pitää perheestä huolen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

1. Vankilassa olevien miesten isyys oli prosessiltaan samankaltainen, mutta elämäkokemuksena jokaisella oli oma tarinansa. Biologista isyyttä arvostettiin ja se koettiin positiivisena miehen identiteettiin ja isälapsisuhteeseen. Vankilassa olevat isät halusivat olla hyviä vanhempia, mutta he eivät kokeneet olevansa kiinteällä tavalla osa omaa perheyhteisöään, ja tunsivat tästä voimakasta syyllisyyttä. Vankilassa olevan isän toiveeksi tuli saada osallistua lastensa elämään. Kaikenlainen isyyden toteuttaminen vankilassa koettiin hyödyllisenä ja osallistuva isyys myönteisenä turvana lasten myöhemmille kohtaamisille. Vapautumisen suunnitelmissa lapset asetettiin etusijalle, toiveena oli myös oma uudenlainen isyys. Vankilassa olevat isät tunsivat samanlaisia huolia kuin muutkin isät; huolta ja kaipausta lapsistaan.
2. Rakkautta lapseen osoitettiin niillä tavoilla, miten se vankilassa oli mahdollista toteuttaa; valvotut ja valvomattomat tapaamiset, kirjeet, kortit ja puhelinsoitot. Saatujen tulosten pohjalta voimme todeta, että tämänhetkiset tukimuodot vankilassa eivät ole vanki-isien mielestä riittäviä.
3. Opinnäytetyöstä saadun aineiston perusteella vanki-isät tapaavat lapsiaan harvoin. Toiveena oli vankilassa järjestettävän enemmän isälapsitapaamisia ja saada tapaamistilat lapsiystävällisemmiksi.

8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS

Tutkimukset ja opinnäytetyöt muodostuvat pienistä ja isoista kysymyksistä, jolloin keskeisiä näkökulmia ovat tiedonhankinta ja tiedon käyttö. Tutkimuksissa on noudatettava ihmisarvon kunnioittamista. (Eskola & Suoranta 2008, 52, 56.) Jokainen tutkimus ja opinnäytetyö sisältää monia päätöksiä, jolloin tutkijan etiikka joutuu koetukselle esimerkiksi tutkimuksesta tiedottamisen, tutkimusluvan ja -aineiston keruun sekä osallistumiseen liittyvien ongelmien suhteen. (Metsämuuronen 2006, 200.)

Tämän opinnäytetyön näkökulma on rajattu yhteiskunnan marginaalissa eläviin vanki-isiin, joiden edellytyksenä saada äänensä kuuluviin ovat keskimääräistä vähäisemmät. Marginaaliryhmien ihmisten elämän tutkiminen on haasteellista, sillä käsitellään arkaluontoisia asioita. Tutkimuksessa ei pääse pakoon sitä tosiseikkaa, että pahimmassa tapauksessa voidaan vahingoittaa tutkimukseen osallistuvaa, eikä tätä riskiä voida täysin eliminoida. Yrittämällä välttää kaikkinaista syyllistämistä ja moralismia voidaan luoda päinvastainen, kaunisteltu kuva, joka voi kääntyä tutkittavaa vastaan. (Granfelt 2002, 127–129.) Tärkeää on miettiä myös sitä, onko tutkijalla oikeutta nostaa keskusteluun aihe, joka on vaikea, tai jopa tuskallinen haastateltavalle. Tämä kysymys korostuu etenkin silloin, kun tutkijoiden ja haastateltavan välillä on esimerkiksi arvoasemaan, sukupuoleen tai ikään perustuvia valtasuhteita. Tässä opinnäytetyössä korostui sukupuoliuus, sillä haastattelijat olivat naisia ja osallistujat miehiä. Tästä huolimatta koimme, että sillä ei ollut vaikutusta haastattelutilanteisiin, koska osallistujilla oli paljon omakohtaisia kokemuksia, tietoa ja mielipiteitä tutkittavasta asiasta.

Olimme yhteydessä vankilan henkilökuntaan haastateltavien tullessa sekä lähtiessä pois haastattelutilanteesta. Näin ollen olimme osana vankilan valvontakoneistoa. Tutkimukseen osallistuvat vanki-isät olivat kiinnostuneita tietämään, milloin opinnäytetyömme valmistuu. He olivat myös sitä mieltä, että kokemusten kuuntelulla voisimme saada aikaan joitakin muutoksia, toisaalta annoimme heille aikaa ulkopuolisina kuuntelijoina vankila arjen yksitoikkoisuuteen. Jokaisella

opinnäytetyöntekijällä on oma elämänhistoriansa, johon pohjaten jokainen on todennäköisesti kokenut tutkimusprosessin eri tavalla. Yhdellä tekijöistä on pitkä tausta vankilassa työskentelyssä ja kahdella muulla ei juuri minkäänlaista kokemusta vankilakulttuurista. Näistä kokemuksista olemme keskustelleet paljon vankilassa haastatteluja tehdessä sekä myös jälkikäteen. Mielestämme näillä keskusteluilla on suuri merkitys, ja ne ovat lisänneet refleksiivistä suhdetta kuulemaamme, ja näin ollen yhteinen analyysi on muodostunut sisällöllisesti rikkaammaksi kuin yksin tehty. Haastattelut olivat monesti kuormittavia, sillä osa keskusteluista oli hyvin intensiivisiä ja niissä puhuttiin aroista ja tuskallisista kokemuksista. Erityisesti näiden haastattelujen jälkeen oli vaikea välttyä erilaisilta tunteilta ja näihin tilanteisiin liittyen meidän kolmen keskinäiset keskustelut olivat tärkeitä noiden tunteiden käsittelyssä. Emme halunneet painostaa haastattaviamme kertomaan vaikeista asioista, mikäli he eivät itse halunneet. Rohkaisimme heitä kuitenkin olemaan yhteydessä esimerkiksi vankilan omaan sosiaalityöntekijään, jos he kokivat sen itse tarpeelliseksi.

9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS

Tutkimustietojen käsittelyssä on keskeistä luottamuksellisuus ja anonyymiys. (Eskola & Suoranta 2008, 56). Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat Oulun vankilassa tutkinta- sekä vankeusvankeudessa olevat miesvangit. Vankilassa olevan isän ja hänen lastensa iäkiä ei rajattu kohderyhmän perusteeksi, jolloin aineistoon on saatu myös vankilassa olevan miehen isyyden kokemusta aikuisten lastensa kautta.

Teemahaastattelurunkoa testattiin yhdelle vankilan työntekijälle syksyllä 2012, jossa teemojen sisältöä ja kysymysten muotoa kartoitettiin. Koehaastattelun jälkeen teemahaastattelukysymykset koettiin ymmärrettäviksi ja sopiviksi, eikä niihin tehty enää muutoksia. Opinnäytetyön haastatteluaineisto ja tulokset esitetään tässä työssä siten, etteivät haastatteluun osallistuneet tai heidän lapsensa ole tunnistettavissa. Haastateltavien puheesta otetuista lainauksista, jotkin murreilmaisut on muutettu puhekielelle. Yksityisyyden säilyttämisen vuoksi haastateltavien ikäskala on ilmoitettu keskiarvolla ja haastateltavien lapsiluku on laskettu yhteen ilmoittamatta lasten lukumäärän vaihteluita haastateltavaa kohden. Opinnäytetyöaineisto on tarkoin säilytetty koko opinnäytetyön prosessin ajan lukollisessa kaapissa ja aineistoa ovat käsitelleet vain opinnäytetyön tekijät. Aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua kokonaisuudessaan. Opinnäytetyöprosessi toteutui tutkimussuunnitelman alkuperäisen aikataulu- ja kustannussuunnitelman mukaan.

Teemahaastattelu sopii käytettäväksi muun muassa silloin, kun kyse on emotionaalisista sekä kuvaavista alueista. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 34.) Tämän opinnäytetyön haastateltavia yhdisti kaksi tekijää; vankeusrangaistus sekä isyys, jolloin teemahaastattelu sopi hyvin opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi. Tutkintavankilassa vangit ovat pääsääntöisesti vain lyhyen aikaa ja näin ollen haastateltavat pysyvät tunnistamattomina. Haastattelut sujuivat onnistuneesti, vaikka haastattelijoita olikin kolme. Keräsimme aineiston kokonaisuudessaan itse ja se osoittautui hyväksi ratkaisuksi, koska haastattelutilanteet jäivät kaikille mieleen tunnelmaa myöten.

Vankilassa olevan miehen isyyden kokemustutkimusta ei ole tehty ennen Oulun vankilassa. Täten opinnäytetyön tutkimuksen ainutlaatuisuus puolusti aihealueen tutkimista tarkemmin kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän kautta. Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan opintojen koulutusohjelmassa ei käsitellä välittömästi vankeustuomion tuomia haasteita vanhemmuuteen, joka on tullut hyvin tutuksi meille opinnäytetyön tekemisen aikana. Sosiaalialan koulutuksen kehittämiseksi tämä opinnäytetyö on siten perusteltu sosiaalialan koulutuksen täydentävänä tutkimustietona.

Saturaation (kylläntyminen) käsite tarkoittaa, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esille sen teoreettisen peruskuvion, mikä tutkimuskohteesta on mahdollisuus saada. Silloin lisäaineiston kerääminen ei tuota uutta informaatiota. (Eskola & Suoranta 2008, 62.) Reliaabelius (luotettavuus) tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliaabelius arvioi tutkimuksessa tulosten pysyvyyttä mittauksesta toiseen. (Vilka. 2007,149.) Validius tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa oli tarkoitus mitata. (Vilka 2007,150.) Tämän opinnäytetyön luotettavuus muodostui näytteestä, joka edusti vanki-isien perusjoukkoa. Opinnäytetyön tutkimusaineiston kattavuus oli riittävä, koska saturaatio oli nähtävissä vastauksien toistuvuutena eri haastateltavien kesken tai kysyttäessä isyyden merkitystä. Haastattelun teemottelussa muun muassa kysyttäessä isyyden kokemusta, oli havaittavissa tulkintojen pysyvyyttä kysymyksen asettelusta huolimatta.

Tämän opinnäytetyön tutkimusluvut anottiin Rikosseuraamuslaitokselta syksyllä 2012. Tutkimuslupaa haettiin vapaamuotoisella hakemuksella, josta ilmeni opinnäytetyön tekijät, opinnäytetyön nimi ja oppilaitostiedot, opinnäytetyön ohjaajat, opinnäytetyön kohderyhmä, tutkimusasetelma, -toteutus ja -menetelmät, aikataulu ja opinnäytetyön yhteyshenkilö. Rikosseuraamuslaitos vahvisti tutkimusluvun 17.12.2012 (liite 1). Opinnäytetyön tekemisessä meidän tuli ottaa huomioon muun muassa Henkilötietolaki (523/1999) ja Viranomaisten julkisuudesta annettu laki (621/1999). Haastateltavilta kysyttiin suostumus haastateltuun kirjallisena (liite 3). Rikosnimikkeitä ei selvitetty, ne eivät olleet yhteydessä opinnäytetyön tarkoitukseen. Opinnäytetyötä suunniteltaessa ja tehdessä olim-

me tietoisia myös siitä, että opinnäytetutkijoista voidaan tarvittaessa tehdä turvallisuusselvitys (Laki turvallisuusselvityksestä 177/2002.)

10 TULOSTEN POHDINTAA

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee tilanteita, että vanki-isä ei halunnut itse tavata lapsiaan suorittaessaan tuomiota. Tämä koettiin hyvin subjektiivisena tunteena. Osa vanki-isistä ei halunnut lapsiaan vankilaan tapaamistilojen epäkäytännöllisyyden vuoksi. Useampi vanki oli myös miettinyt lastensa leimautuvan vankilatapaamisissa. Haastattelutilanteissa kerrottiin, että lapsilla saattoi olla ennakkoluuloja vankilan henkilökuntaa ja tiloja kohtaan. Jotkut lapset olivat kuvanneet vankilaa pimeäksi paikaksi, jossa ei saa ruokaa. Vangit ilmaisivat haastatteluisa myös haluttomuutta tavata lapsiaan tapaamishetken päättymisen tuoman ahdistuksen vuoksi. Osa vangeista kertoi lapsiensa häpeävän vankilassa olevaa vanhempansa ja siten tapaamista vankilatiloissa pyrittiin välttämään.

Opinnäytetyön tutkimustuloksista voidaan päätellä, että emotionaaliset riskit vankeudesta tiedostettiin suhteessa lapsiin. Oman taakan ja paineen jatkuminen vapautumisen jälkeen saatettiin ymmärtää riskiryhmään kuulumisena. Oma vankilakohtaloa ei haluttu lasten tulevaksi kokemukseksi. Vankilassa olevan isän ja lasten tapaamisissa toiminnallisuus koettiin mielekkääksi ja vapauttavaksi tavaksi olla lastensa kanssa. Tapaamisten säännöllisyys ja niiden odottaminen koettiin tärkeäksi. Useimmat tuomionuusijat olivat olleet pitkiä aikoja erossa lapsestaan/lapsistaan, koska eivät halunneet lapsiaan vankilaan ja poistumislupaoikeus ei ollut alkanut. Joskus tutkintavankeusaika voi kestää jopa vuoden. Tutkintavankeusaikana ei voi päästä poistumisluvulle. Täten vankilassa olevat isät kokivat, että tapaamisten järjestäminen erityisesti isälapsitilaisuuksiin olisi myönteinen. Maininnaksi tutkimustuloksissa tuli eräänlainen isä-lapsi-kerhon järjestäminen, jossa vanhemmuuden vuorovaikutussuhdetta vahvistettaisiin tekemisen kautta. Joissakin tapauksissa konkreettisuus lasten tapaamisien vähyyteen tuli esille muun muassa tilanteissa, joissa lapset asuivat äitinsä kanssa kaukana. Haastateltavat kokivat, etteivät he olleet läheisessä suhteessa lapseensa, eivätkä näin ollen pystyneet osallistumaan lapsen kasvuun ja kehitykseen. Vanhemmuus koettiin nopeasti kiitävänä aikana, jossa tilanteiden realistisuus on koko ajan läsnä.

Haastatteluaineiston mukaan biologista isyyttä arvostettiin ja se koettiin positiivisena miehen identiteettiin ja isä-lapsisuhteeseen. Biologisen isyyden rajoitteet merkitsevät haasteita myös juridisen isyyden velvollisuuksille ja oikeuksille. Juridisiin asioihin haastateltavat olivat saaneet ammattiapua. Haastateltavat kokivat sosiaalisen ja psykologisen isyyden toteuttamisen vankilasta käsin erityisen tärkeänä isä-lapsi kiintymyssuhteelle, vaikka he eivät olleet asuneet lapsensa kanssa aiemmin. Yleisesti ottaen haastateltavat halusivat osallistua enemmän lastensa arkeen, yhteiseen ajanviettoon ja heidän asioiden hoitamiseen. Psykologisen isyyden toteuttamiseen haastateltavat kaipasivat tietoa lasten ja nuorten kehitymisestä voidakseen paremmin vastata lastensa tukemiseen, auttamiseen ja hoivaamiseen huomioiden heidän kehitysiät. Haastateltavat tiedostivat, että vanhemman ja lapsen kiintymyssuhde vaikuttaa vuorovaikutuksen kehittymiseen. Huttusen (2001) määritelmä isyyden osatekijöistä (biologinen, juridinen, sosiaalinen sekä psykologinen) toteutuu myös vankilassa olevan miehen isyyteen, mutta osatekijöiden painotusarvot eivät ole tasavertaisia keskenään.

Huttunen (2001), Vuori (2004) sekä Juvakka & Viljamaa (2002) ovat määritelleet erilaisia isätyyppejä. Haastatteluaineiston mukaan vankilasta käsin isyyteen on haasteellista sitoutua, vaikka isyys asetettiin tärkeälle sijalle vankilassa olevan miehen elämään. Käytännössä vankilassa olevasta isästä tulee melko passiivinen vanhempi, vaikka tämä ei ole hänen oma tahtonsa. Toisaalta haastatteluaineistosta nousi esiin Huttusen (2001) luokittelamista isätyypeistä myös passiivinen isä, jolla ei ole käytännössä haluakaan viettää aikaa lastensa kanssa. Perhevelvollisuudet haluttiin jakaa tasavertaisemmin. Vuoren (2004) mainitsemaa maskuliinista isätyyppiä ei havaittu haastatteluaineiston isätyypeissä. Välinpitämätön isä ei halua kasvaa ”isoksi” ja hän välttää aikuisuuteen kuuluvaa vastuuta. Toisaalta Sinkkonen (1998) huomioi, että isyys on enemmin tapa olla suhteessa lapseen ja monen lapsen elämässä isyyden tehtävä on hajonnut pieniksi siruiksi. Helmisen (1999) määrittelemät vanhemmuuden roolikartan osatekijät eivät toteudu vankeudessa. Baumrindin luokittelamista vanhemmuustyyleistä nousee vanki-isien kohdalla selkeästi esiin salliva vanhempi.

Rikosseuraamuslaitoksen uudessa lapsi- ja perhetyön linjauksessa ja niiden toimeenpanossa pyritään siihen, että vankilan perhetyö on lapsiystävällistä sekä

lapsen oikeudet huomioidaan. Tämän ohjeistuksen integroiminen vankiloiden toimintakulttuuriin on haasteellista. Tämän ohjeistuksen periaatteessa korostetaan, että lapsi- ja perhetyön toteuttaminen kuuluu koko henkilökunnalle. Vankien kokonaisvaltaiseen tukemiseen ja auttamiseen liittyy koko perhe. Perheiden tuki ja apu vangin vapautuessa ovat tärkeitä elementtejä yhteiskuntaan integroitumisessa. Vankilan perhetyö ei voi olla yhteydessä siihen, minkä ammattikunnan edustajia vankilassa työskentelee. Vankilan henkilökunnan voimavarat eivät myöskään voi kulua pelkästään arkirutiinien toteuttamiseen. Evankeelis-luterilainen seurakunta on ollut yksi vankiloiden perhetyön yhteistyökumppani ja toteuttaja, mutta vankiloihin kaivataan lisää yhteistyökumppanuutta perhetyön ideoimiseen ja toteuttamiseen yhdessä henkilökunnan ja vankien itsensä kanssa. Haastatteluaineistossa tuli esille yhteiskunnan negatiivinen suhtautuminen vankeihin vapautumisen jälkeen, vangit kokivat saaneensa vankistatuksen myös siviiliin. Yhteiskunnan yksipuolista kontrollointia arvioitiin tulevan myös vapautumisen jälkeen. Vangit kokivat erilaiset tukemisen menetelmät tarpeelliseksi myös vapautumisen vaiheessa, mutta samalla toivottiin mahdollisuutta vaikuttaa palveluiden sisältöön ja laatuun.

Ihminen ei ole paha, jokainen on arvokas ja tärkeä eikä ketään voi kohdella aliarvoisesti. Jokaisella on oma tarinansa, mikä on toinen toistaan mielenkiintoisempi. Tästä lähtökohdasta ihmisen pitää ammentaa omista voimavaroista tulevaisuuteen. Kun isä on tuomittu rikoksesta vankilaan, se ei ole lasten syy. Isän vankeusrangaistus ei saa näkyä haittana vuorovaikutussuhteissa lasten tullessa tapaamaan vanhempansa. Jokaisen isän tulisi tuntea, että vankilan henkilökunta on häntä ja hänen perhettään varten. Positiivinen toimija työssään mahdollistaa muutoksen jo omana itsessäänkin. Vankilan henkilökunta ei siten voi aliarvioida itseään siitä, kuinka tärkeitä he ovat vanki-isien tukemisessa, vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten parissa. Vankilassa olevien isien haasteet ja ongelmat ovat monimutkaistuneet esimerkiksi uusien perhemallien kautta. Jokaisesta ihmisestä ja perheestä löytyy kuitenkin sekä voimavaroja että haavoittuvuuksia. Siirrettäessä uusia toimintamalleja perhetyön käytäntöön vankilassa, se lisää vankien hyvinvointia ja rohkaisua osallisuuteen toteuttaa isyyttään vankilassa ja vankilasta. Vankilan henkilökunnalla on oltava aikaa kohdata jokainen vanki yksilönä. Mikäli kohtaaminen tuntuu henkilökunnasta

haasteelliselta, apuna voi käyttää muun muassa Motivoivaa haastattelutoimintamallia. Tämä mahdollistaa sen, että kunnioituksen ilmapiirissä voidaan puhua myös vaikeimmista asioista.

Opinnäytetyön tekemisen vuoksi olemme tutustuneet isoon määrään tutkimuksia, opinnäytetöitä ja ohjeistuksia vankeihin liittyen. Kaikissa lukemissamme tutkimuksissa osoitetaan, että vankilan perhetyöllä ja vanhemmuuden tukemisella on suuri merkitys vapauden koittaessa yhteiskuntaan integroitumisessa. Myös Boswell & Wedge (2002) toteavat tutkimuksensa johtopäätöksissä, että vangeille perhe on usein avain onnistuneeseen kuntoutukseen. Usein vangit ovat toivottomia ja elämän peruspilarit ovat särkyneet, silti tuomio loppuu joskus ja on lähdettävä elämään ilman vankilan tuomaa turvaa. Turvallinen ja johdonmukainen vapauteen saattaminen on varsinkin nuorille ja pitkäaikaisvangeille ehto selviytyä siviiliin tuomasta vastuusta ja sopeutumisesta yhteiskunnan sääntöihin ja normeihin.

Teoreettinen ja käytännöllinen tietämys sekä itsesäätelytaidot vahvistavat ammatillista osaamista. Ihminen kehittyä määrittämään itseään osaksi ammattiryhmää, tämä kehitys voi olla ajoittain nopeaa, ajoittain hidasta ja joskus jopa pysähdyksissä oleva tila. (Mezirow 1996, 8; Mäkinen ym. 2009, 33; Ruohotie 2007, 97.) Sosiaalialan koulutuksessa harjaannutetaan laaja-alaisesti toimimaan sosiaalialan asiantuntijatehtävissä. Opinnöt käsittelevät sosiaalialan eettistä osaamista, joissa opiskelija sitoutuu ammattieettisiin arvoihin ja eettiseen reflektointiin. (Mäkinen; Raatikainen; Rahikka & Saarnio 2009; 18-19, 22.) Ruohotien kirjassa Harra (2007) kirjoittaa: työympäristömme ja sosiaaliset olot ovat muuttuneet viimeisen 30 vuoden aikana enemmän kuin 300 vuodessa (Ruohotie 2007, 53). Vuorovaikutus tarkoittaa kykyä havaita ja osata tukea asiakkaiden tilanteita. Opinnäytetyöntekijöinä ammatillinen kasvumme on näyttäytynyt kunnioituksena erityisasiakkaan kohtaamisessa. Opinnäytetyön tekeminen opintojen loppuvaiheessa syvensi ammattilpeyttämme. Osaamisen johtaminen on ohjannut meitä vastaamaan nopeasti muuttuvaan yhteiskuntaan. Tämä opinnäytetyö on kohdentanut meitä huomaamaan sosiaalialan olevan yhä enemmän ihmiskeskeistä työtä ja on tuonut esille yhden unohdetun ryhmän, jotka eivät muuten tule kuulluksi.

Opinnäytetyömme on auttanut meitä ymmärtämään paremmin ihmistä kokonaisvaltaisena, hänen heikkouksiaan, voimavarojaan ja sosiaalista ympäristöä. Haasteellisten erityisryhmien kohtaamiseen olemme oppineet hyödyntämään teologisia opintojamme sekä lähestymään autettavia ihmisiä haavoittuvana, mutta tasavertaisena yksilönä. Olemme oppineet, miten haavoittuvia ja kesken-eräisiä olemme myös itse.

Opinnäytetyön aihe on mielestämme ollut todella kiinnostava ja uskomme tällä tutkimuksella olevan todellista hyötyä tulevaisuudessa vankilassa olevien isien asemaan toteuttaa vanhemmuuttaan. Vankilassa olot ovat rankat ja ero omaisista on raskasta useimmille. Ikävä, huono omatunto ja unohdetuksi tuleminen ovat tunteita, joita monella isällä oli mielessään. Vankiloissa tehdään perhetyötä vaihtelevasti. Isä-lapsipäivän järjestäminen osoitti meille, että isät vankilassakin ovat kiinnostuneita lastensa asioista ja haluavat olla heidän elämässään mukana. Välitön ja esteetön yhteydenpito tulisi olla mahdollista usein, se on lasten ja vanhempien oikeus.

10.1 Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin

Vankilassa olevan isän kokemuksesta on vähän tutkittu. Aikaisempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä vanki-isyyden kokemuksista yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistoista erilaisten tietokantojen kautta on vähän saatavissa, kun aihetta rajataan vankilakontekstin ulkopuolelta poissulkemalla lasten-, äidin, perheen näkökulma. Ajankohtaisia suomalaiseseen kulttuuriin sijoittuvia suuntaa antavia vankilassa olevan isän tukemiseen liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä löytyy muun muassa tekijänimillä Ellilä (2012), Kaukoranta (2009) sekä Lehto & Puupponen (2012) sekä Anttila & Lukkarla (2013). Ulkomaisista lähteistä mainitakoon artikkeli Arditti, Smock & Parkman (2005); *Fathering: A Journal of Theory, Research, & Practice about Men as Father* sekä Boswell & Wedge (2002) *Imprisoned Fathers and their Children*. Ellilän Pro gradu-tutkielmasta ilmenee, että vankilassa olevan miehen isyys on monimuotoinen ja tilanteeseen sidottu. Vankilassa olevat isät kokivat samoja huolia ja vaikeuksia kuin muutkin isät,

mutta vankilasta käsin jokapäiväinen avunanto koettiin mahdottomaksi. Opin­näytetyössämme haastateltavat kokivat olevansa käyttämätön resurssi suh­teessa lapsiinsa. Tämä vaikutti isänä olemisen kokemukseen voimakkaasti. Boswell & Wedgen (2002) tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan myös, että vanki-isät tunsivat kontaktin kadonneen lapsiinsa vankeudessa. Adritti, Smock & Parkman toteavat artikkelissaan, että vankilassa oleva isä kokee avuttomuut­ta ollakseen ”hyvä isä”, vangitseminen koettiin isyyden ”lepotilaksi” ja osallisuut­ta isyyteen rajoitettiin paljon vankilavuosina. Boswell & Wedget (2002) toteavat tutkimuksessaan, että vanki-isät tunsivat avuttomuuden, syyllisyyden ja häpeän tunteita.

Ellilän tutkimuksen tuloksissa todetaan samansuuntaisesti kuin Adritti, Smock ja Parkman artikkelissaan, että vankeudessa miehille oli tullut mahdollisuus miet­tiä, mitä he elämältään ja tulevaisuudeltaan halusivat isyyden kannalta. Opin­näytetyössämme vanki-isät kuvailivat olevansa etupäässä hyviä isiä, tunne oli hyvin vahva ja sitä kunnioitettiin siten, että tehty rikos ei tee miehestä välttämät­tä huonoa isää. Kaukorannan opinnäytetyön johtopäätöksenä on muun muassa, että vankeusrangaistusta suorittavat isät kokivat isyyteen liittyvän keskustelun riittämättömäksi ja jäivät yksin ajatustensa kanssa. Opinnäytetyössämme on samansuuntainen kokemus vankilassa olevan isän vanhemmuuden tuen vähäi­syydestä. Anttilan & Lukkarlan opinnäytetyöstä ilmenee, että suljetuissa vanki­loissa isyyden tukemiseen kaivattiin paljon tukea, mutta avovankiloiden puolella vanki-isät olivat kokeneet isä-lapsisuhteen syntyneen luonnostaan. Lehdon & Puupposen opinnäytetyössä todetaan samoin, että avovankiloiden isyyden tu­kemiseen ovat vankilassa olevat isät olleet pääosin tyytyväisiä.

Vankilan konkreettisesta perhetyöstä löytyy aineistoa hyvin muun muassa mie­rintöjä, kehittämishankkeita (Rikosseuraamuslaitoksen julkaisut) sekä tutkimuk­sia ja opinnäytetöitä, jotka ovat kohdentuneet perhetyön toiminnallisiin mene­telmiin. Esimerkkinä toiminnallisesta vankilan perhetyöstä laadituista opinnäyte­toista mainittakoon tekijänimet Onnela (2012) sekä Halonen (2009). Riitta Granfeltin (2003) tutkimuksessa miesten oli mieluista puhua lapsistaan, koska se tuotti heille hyviä muistoja. Opinnäytetyössämme haastateltavat keskusteli­vat erittäin mielellään lastensa asioista. Lasten sijaisperheisiin ei oltu mielellään

yhteydessä, koska sen ei koettu olevan lohdullista lapsen kannalta. Samaan tulokseen tulimme omissa päätelmissämme.

10.2 Jatkotutkimushaasteet

Tämän opinnäytetyön kohteena on ollut vankilassa olevan miehen kokema isyys. Aihe on edelleen vähän tutkittu ja tämän opinnäytetyön avulla vankilan perhetyötä voidaan kehittää ajantasaista tietoa käyttäen sekä soveltaen vankilan perhetyöhön. Perhe on vangeille tärkeä voimavara vankilassa ollessa, mutta myös vapaudessa. Jatkotutkimushaasteena voi olla perheellisen vangin kokema tuen tarpeen kartoitus ja kehittäminen vapauden aikaan. Nykyiset yhteiskunnan tukitoimet vankeusrangaistuksen jälkeiseen vapautumisaikaan koettiin opinnäytetyömme tuloksissa puutteellisiksi. Tutkimusideaksi nousi lapsen kokemus vankilassa olevan vanhemman tapaamisista sekä isä-lapsipäivistä. Mielenkiintoista olisi myös tutkia lapsen asemaa yhteiskunnassa, kun vanhempi on vankilassa.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2010, 3. uudistettu ja täydennetty painos. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus
- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2007, 2. korjattu ja täydennetty painos. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus. Neljäs, uudistettu painos Jyväskylä: Vastapaino.
- Anttila, Terhi & Lukkarla, Anne-Mari 2013. Isänä vankilassa - isien kokemuksia tuen tarpeesta isyyteensä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 1991/60, 21.8.1991. Viitattu 11.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060> Tuloste tekijöillä.
- Arditti, Joyce; Smock, Sara & Parkman, Tiffany 2005. "It's Been Hard to Be a Father": A Qualitative Exploration of Incarcerated Fatherhood. A Journal of Theory, Research, & Practice about Men as Father. Fathering Vol.3, Issue 3, 267 - 288. Viitattu 1.6.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Ebsco-aineisto.
- Boswell, Gwyneth & Wedge, Peter 2002. Imprisoned fathers and their children. Jessica Kingsley Publishers. London and Philadelphia.
- Ellilä, Tuire 2012. Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidonnainen isyys. Tampereen Yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Pro gradu – tutkielma.
- Eskola, Jari & Suoranta Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Kahdeksas painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Granfelt, Riitta 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Granfelt, Riitta 2002. Pahasta kirjoittaminen. Teoksessa Laitinen, Merja & Johanna, Hurtig (toim.) Pahan Kosketus. Keuruu: PS-kustannus, 127-141.
- Halonen, Katariina 2009. ”Se on se mun perhe joka nostaa mut ylöstästä suosta.” Metropolia - ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus University Press.
- Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010, 15.–16. painos. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Helminen Marja-Liisa 1999. Vanhemmuuden roolikartta: käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Henkilötietolaki 1999/523, 22.4.1999. Viitattu 2.4.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=henkil%C3%B6tietolaki>. Tuloste tekijöillä.
- Honkatukia, Päivi; Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja 2006. Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa. Teoksessa Jaana, Hallamaa; Veikko, Launis; Salla, Lötjönen & Irma, Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 296-317.
- Huttunen, Jouko 1994. Isyys ja miehisuus: isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa Juha, Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Juva: WSOY, 46-66.
- Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Isyyslaki 1975/700, 5.9.1975. Viitattu 11.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750700>. Tuloste tekijöillä.
- Juvakka, Essi & Viljamaa, Janne 2002. Miehen mittainen isä. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Jämsä, Juha 2010. Millaista on isänrakkaus? Teoksessa Jämsä, Juha & Susa, Kalliomaa (toim.). Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. Vammala: Väestöliitto, 3039.

- Kristeri Irene 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Teoksessa Irene Kristeri ja Taina, Kyrönlampi-Kylmänen 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kyngäs, Margit 2000. Vankeus miehen elämänselämyksessä. Tutkimus nuorena rikoksentehtäjänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta ja vankeuden jälkeisestä elämästä. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 8.4.1983. Viitattu 11.9.2011 Tuloste tekijöillä.
- Laki rikosseuraamuslaitoksesta 2009/953, 27.11.2009. Viitattu 2.4.2013.
Asetus Rikosseuraamuslaitoksesta 21.6.2006/509 Tuloste tekijöillä.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621, 25.5.1999.
Viitattu 2.4.2013. Tuloste tekijöillä.
- Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013. Rikosseuraamuslaitos.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 1.1.2008. Viitattu 11.9.2013. Tuloste tekijöillä.
- Lehto, Maija & Puupponen, Jenni 2012. ”Ei täältä käsin pysty mikään isä oleen, sillai niinku isän pitäis olla.” Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak - Itä, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusyksikkö. Opinnäytetyö.
- Luoma, Sanna 2007. Kaltereiden tällä puolen – vankeusrangaistus vangin näkökulmasta. Lapin Yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Tutkielma.
- Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: International Methelp Ky.
- Mezirow, Jack 1996. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsinki: Miktor.
- Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 34, 40, 45.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf>
Tuloste tekijöillä.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Timo 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Onnela, Elviira 2012. Isyyden tukeminen vankilassa toiminnallisilla menetelmin. Isä-lapsi-päivästä Käyrän vankilan jokavuotinen tapahtuma. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Oulun vankilan järjestyssääntö 2009.
- Pietikäinen, Pia 2012. Isänä vankilassa – Vankien kokemuksia perhetapaamisten merkityksestä itselleen ja lapselleen. Laurea-ammattikorkeakoulu. Rikosseuraamusala. Opinnäytetyö.
- Raatikainen, Panu 2005. Ihmistieteet – tiedettä vai tulkintaa? Teoksessa Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.). Ihmistieteet tänään. Tampere: Gaudeamus Kirja, 39-61.
- Rikosseuraamusesimies. Oulun vankila. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2013.
- Ruohotie, Pekka; Saari, Seppo & Varis, Tapio 2007. Ammatillinen kasvu. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus ja OKKA-säätiö. Keuruu: Otava.
- Sinkkonen, Jari 2003. Leikkiä vakavilla asioilla. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Sinkkonen, Jari 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Suomen Rikosseuraamuslaitos. Ajankohtaista. Viitattu 7.2.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/49146.htm>. Tuloste tekijöillä.
- Suomen Rikosseuraamuslaitos. Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue. Oulun vankila. Viitattu 7.2.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/6562.htm>. Tuloste tekijöillä.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turvallisuusselvityslaki 2002/177, 8.3.2002. Viitattu 2.4.2013. tekijöillä.
- Vilen Marika, Vihunen Riitta, Vartiainen Jari, Siven Tuula, Neuvonen Sohvi ja Kurvinen Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.
- Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Vuori, Jaana 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Aalto, Ilana & Jani, Kolehmainen (toim.). Isäkirja. Tampere: Otava.

LIITTEET

LIITE 1: Saatesanat haastateltavalle

Hei,

Opiskelemme Diakonia-ammattikorkeakoulussa Oulun toimipisteessä sosiaalialan koulutusohjelmassa (sosionomi-diakoni AMK). Opinnäytetyömme työnimi on ”Vanki-isien kokema vanhemmuus”. Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvata vanki-isän ja hänen lapsensa (lapsiensa) välisen suhteen, tapaamisten ja isyyden kokemusta vankeusaikana Oulun vankilassa. Opinnäytetyössä käsittelemme myös vankilassa tehtävää perhetyötä ja sen kehittämismahdollisuuksia.

Tarkoituksemme on haastatella vankeusrangaistuksessa olevia mieshenkilöitä, joilla on lapsi/lapsia. Toteutamme haastattelut alkukevään 2013 aikana. Lopullisessa opinnäytetyössä haastateltavien henkilöllisyyttä ei ole mahdollista tunnistaa. Haastattelumateriaali säilytetään opinnäytetyön ajan erittäin huolellisesti, siten, että aineistoa käsittelevät vain allekirjoittaneet. Haastatteluaineisto tuhoetaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Mikäli olette halukas osallistumaan tutkimukseen, pyydämme teitä allekirjoittamaan ohessa olevan suostumuksen ja palauttamaan sen ohjaaja Riitta Raappanalle. Suostumuksenne saatuaamme tulemme tapaamaan teitä sovittuna aikana.

Ystävällisin terveisin

Riitta Raappana

Taina Saarijärvi

Reija Ukkola

LIITE 2: Haastattelusopimus

Riitta Raappana

HAASTATTELUSOPIMUS

Taina Saarijärvi

Reija Ukkola

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Oulun yksikkö

7.1.2013

HAASTATTELUSOPIMUS OPINNÄYTETYÖN AINEISTON KERÄÄMISTÄ
VARTEN

Tutkimuksemme on Diakonia-ammattikorkeakoulun Oulun yksikölle tehtävä opinnäytetyö. Opinnäytetyön aiheena on vanki-isien kokemukset vanhemmuudesta vankeuden aikana Oulun vankilassa. Haastattelukertoja yhtä haastateltavaa kohden on yksi (1). Haastattelutyypinä haastatteluissa käytetään teema-haastattelua.

Tämän haastattelusopimuksen myötä te sitoudutte osallistumaan yhteen (1) sovittuun haastattelukertaan, jonka tarkoituksena on kartoittaa mielipiteitänne ja kokemuksianne isyydestänne Oulun vankilassa olon aikana. Haastattelussa voitte jättää kertomatta sellaisia asioita, joista ette halua puhua. Haastattelu tul-
laan nauhoittamaan ja nauhoitettua aineistoa käyttävät ainoastaan haastattelijat. Nauhoitettua aineistoa hävitetään opinnäytetyön valmistuttua, eikä valmiista työstä pysty tunnistamaan henkilöllisyyttänne. Tutkimuksen ehdoton edellytys on molemminpuolinen luottamus.

Sitoudun noudattamaan yllämainittua sopimusta.

Paikka   päivämäärä
vennys

Haastateltavan allekirjoitus ja nimensel-

LIITE 3: Haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Taustatietoa

1. Minkä ikäinen olet?
2. Oletko ensimmäistä kertaa vankilassa? Kauanko olet ollut/olet vankilassa?
3. Siviilisääty?
4. Montako lasta sinulla on?
5. Minkä ikäisiä lapsesi ovat?
6. Onko sinulla lasten huoltajuus?

Kysymyksiä lasten tapaamisesta (teema 1+2)

7. Tapaatko lastasi/lapsiasi säännöllisesti?
8. Kuinka usein tapaat lasta/lapsia?
9. Millaisia tapaamiset ovat olleet?
  - oletko osallistunut järjestettyihin/teemallisiin tapaamisiin?
10. Onko mielestäsi tapaamiskertoja riittävästi?
11. Onko tapaamisissa ollut ongelmia/vaikeuksia?
12. Millaisia?
13. Mitä isyys sinulle merkitsee?
  - minkälainen olet isänä?
14. Oletko muuten yhteydessä lapseen/lapsiisi, miten?
15. Mitä olette tehneet lastenne kanssa tapaamistenne aikana?
  - minkälaiset ovat Oulun vankilan tapaamistilat?
16. Onko mielestäsi vankilan tapaamisissa otettu lapset tarpeeksi huomioon? Esim. onko lapsille tarpeeksi leluja, kirjoja tms.
17. Ovatko vankilan perhetapaamistilat mielestäsi viihtyisät?
18. Miten lapsesi reagoi tapaamisiin vankilassa?
  - jännittävätkö lapset?
  - ovatko lapset kieltäytyneet tulemasta tapaamisiin?
  - mitä mieltä olet yleensä siitä, että lapset tulevat tapaamaan isäänsä vankilaan?

19. Mitkä ovat olleet omat tuntemuksenne tapaamisten jälkeen?
20. Miten tapaamiset ovat mielestäsi vaikuttaneet sinun ja lapsesi väliseen suhteeseen?
  - onko suhteenne lähentynyt?
  - onko helpompi puhua esim. puhelimesta?
21. Miten tärkeänä pidätte itse tapaamista, arvioi myös lapsen näkökantaa?
22. Miten vanki-isän ja lapsen tapaamisia tulisi kehittää?

Motivoituneisuus

23. Tukevatko tapaamiset isyyttä? Millä tavalla?
24. Vaikuttavatko mielestänne isä-lapsitapaamiset vankilassa vapautumisen jälkeiseen elämään ja vuorovaikutukseen lapseesi?
25. Koetko tarvitsevasi keskustella lasten tapaamisesta jälkikäteen henkilökunnan kanssa? Kenen kanssa? Millaisista asioista?
26. Mitä muuta haluaisit sanoa?

Lisä/tukikysymyksiä perhetyön kehittämiseen

- saako perheesi tukea sinun vankeusaikanasi yhteiskunnalta/ystäviltä, millaista?
- tarvitsisiko perheesi tukea, millaista?
- tarvitsetteko tukea koko perheenä (tai parisuhteeseen)

Kiitos haastattelusta.